

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SIĞINMACI KADINLARIN RUH SAĞLIĞINI ETKİLEYEN DURUMLARIN
ARAŞTIRILMASI
(EGE BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MERVE İNAÇ

GAZİANTEP- 2018

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SIĞINMACI KADINLARIN RUH SAĞLIĞINI ETKİLEYEN DURUMLARIN
ARAŞTIRILMASI
(EGE BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MERVE İNAÇ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. CAN TUNCER

GAZİANTEP- 2018

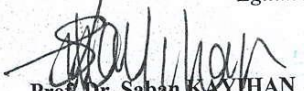
T.C
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU KARARI

Tarihi: 01.11.2016

No: 33

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tezi
KONU:	Anket Uygulama
BAŞLIK:	Sığınmacı Kadınların Ruh Sağlığını Etkileyen Durumların Araştırılması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Can TUNCER
TEZ YAZARI:	Merve İNAÇ
KARAR:	Olumlu

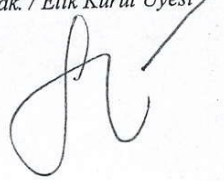

Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK
Eğitim Fak./Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Şaban KAYHAN
Hukuk Fak. / Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY
Eğitim Fak. / Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Tolga ARICAK
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Doç Dr. Mazlum ÇELİK
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Doç Dr. Ş. Senem BAŞGÜL
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KESER
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

ASLI GİBİDİR

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Sığımmacı Kadınların Ruh Sağlığını Etkileyen Durumların Araştırılması (Ege Bölgesi Örneği)**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve tez içerisinde başka kaynaklardan kopyalanmış olan kısımları tırnak içerisinde alarak izin alınan kaynağı belirterek kullandığımı, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtirim.

Merve İNAÇ

ÖNSÖZ

Son yıllarda ülkemize yapılan göç artışı ile birlikte gerek kamusal alanlarda gerek sosyal alanlarda sığınmacı ve mültecilerle sıklıkla karşılaşmaktayız. Bu sebeple de ülkemize göç eden insanların neden geldiği, neler yaşadıkları, nerede yaşadıkları, geçimlerini nasıl sağladıkları gibi pek çok şey merak konusu olmaktadır. Sıklıkla haberlerde veya sosyal medyada duyulan görülenler de yaşanan bu göçün etkilerine ilişkin bilgi vermektedir. Bu sebeple göç pek çok alanda insanları etkileyen bir durum olarak görülmektedir. Bu çalışmada da gönüllü ya da zorunlu olarak göç etmiş insanların, özellikle hassas grup olması sebebiyle kadınların ruh sağlığını etkileyen durumları belirleyerek hem kültürel altyapılarını göz önünde bulundurup hem de klinik psikoloji açısından ruh sağlıkları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Can Tuncer'e teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Bu tezin kabulünden önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını,

Tezin hazırlanmasında kendim dışında Prof. Dr. Can TUNCER' in katkısı olduğunu,

Bu tez ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmamın olmadığını beyan ederim.

Gaziantep, 2018

Merve İNAÇ

ÖZET

Bu çalışmada Ege Bölgesinde yaşayan sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumların araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'ne danışmanlık için gelen ve gönüllü katılımı kabul eden 32 sığınmacı kadın katılmıştır. Araştırmada, tarafımızca hazırlanan sosyodemografik bilgileri de içeren yarı yapılandırılmış anket formu kullanılarak yapılan birebir görüşmelerle bilgi elde edilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen bilgi, deneyim ve algılar ile birlikte sığınmacı kadınların sahip oldukları etnik köken ve sosyokültürel arka planlar da göz önünde bulundurularak kişilerin ruh sağlığını etkilediği düşünülen durumlar belirlenerek klinik psikoloji çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Farklı etnik kökenlerdeki sığınmacı kadınların ruh sağlığını en fazla etkilediği düşünülen durumları ekonomik ve güvenlik problemleri başta olmak üzere dil, eğitim, sosyal ve kültürel farklılıklar olarak özetleyebiliriz. Göç öncesi ve göç esnasında yaşanan deneyimlerin de sığınmacı kadınların göç sonrası yaşamlarında ruh sağlığı üzerinde anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. Sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumlara klinik psikoloji çerçevesinde bakıldığında, göç öncesi, göç esnası ve göç sonrasında yaşanan farklı zorlu deneyimlerin travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve anksiyete bozuklukları başta olmak üzere ruhsal bozukluğu sebep olabileceği sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçları, sınırlılıkları diğer literatür sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve bu karşılaştırmalar doğrultusunda öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kadın, Ruh Sağlığı, Sığınmacı, Travma

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out the factors affecting mental health of asylum-seeker women in the Aegean Region. Thirty-two asylum-seeker women, who have approached the Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (ASAM) for counselling, participated in this study voluntarily. In this research, information was gathered from face to face interviews in which a semi-structured questionnaire interviewing socio-demographic information was used as a data collection tool. The information was evaluated in detail within the scope of clinical psychology and factors influencing the mental health of asylum-seeker women were identified based on those women's experiences and perceptions - also considering their nationality, ethnic and socio-cultural background. The most influential factors on the mental health of asylum-seeker women were identified as economical and security related problems, followed by language barriers, education, social and cultural differences. It was also observed that pre-migration, migration and post-migration experiences have a significant impact on their mental health. After examining the influential factors for asylum-seeker women's mental health within the scope of clinical psychology, it was concluded that traumatic experiences during the pre-migration, migration and post-migration stages can result in mental problems, notably Posttraumatic Stress Disorder (PTSD), depression and anxiety disorders. The findings and limitations of this study were compared with the relevant literature, and the recommendations are discussed accordingly.

Keywords: Asylum-seeker, Women, Immigration, Mental Health, Trauma

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Göç Olgusu	4
2.1.1. Sığınmacı ve Mülteci Tanımı.....	4
2.1.2. Türkiye’deki Göç Hareketliliği.....	6
2.1.3. Göçmenlerin Kültürlenme Süreci (Acculturation).....	7
2.1.3.1. Türkiye’deki Sığınmacıların Uyum Süreçleri	9
2.1.4. Kadınların Ruh Sağlığı	11
2.1.4.1. Sığınmacı Kadınların Ruh Sağlığı.....	12
2.1.4.2. Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet.....	13
2.1.4.3. Sığınmacı Kadınlarda En Sık Karşılaşılan Psikolojik Problemler	14
2.1.4.4. Sığınmacı Kadınların Uyum Süreçleri	15
2.1.5. Göç Öncesi Deneyimler	18
2.1.6. Türkiye İstatistikleri.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE METOD	20
3.1. Çalışmanın Amacı	20
3.2. Örneklem Seçimi	20
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Yöntemi	20
3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Anket Formu	21
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	21

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	23
4.1. Demografik Değişkenlerin Yüzdesele Dağılımları	23
4.2. Niteliksel Analizde Elde Edilen Sonuçlar	24
4.2.1. İran'dan Göç Eden Kadın Sığınmacılar	34
4.2.2. Afganistan'dan Göç Eden Kadın Sığınmacılar	42
4.2.3. Irak'tan Göç Eden Kadın Sığınmacılar	44
4.2.4. Suriye'den Göç Eden Kadın Sığınmacılar	45

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	51
-----------------------	----

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	57
KAYNAKÇA	59
EKLER	64
Ek-1. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	64
Ek-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	65

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Frekans Dağılımları..... 23

Tablo 2. Katılımcıların Sorulara Verdiği Yanıtların Konu Bazında Frekans Dağılımları 25

KISALTMALAR

- BMMYK** : Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
- TSSB** : Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- SGBV** : Sex and Gender Based Violence (Cinsel ve Cinsiyete Dayalı Şiddet)
- DSM** : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Son yıllarda ulusal ve uluslararası düzeyde yaşanan olaylar, tanıklık etmekte olduğumuz savaşlar, politik istikrarsızlıklar ve kültürel çatışmalar nedeniyle göç kelimesini sık sık duymaktayız. Bu süreçte özellikle yazılı ve görsel medyanın “göç, ülkelerin göç politikaları, göçmenler, mülteciler, sığınmacılar” konularına ilişkin ulusal ve uluslararası boyutta sıklıkla gündeme getirdiği haberler, sözü edilen bu konuların farklı alanlarda kavramsallaştırılmalarına ve “göçün” başlı başına bir olgu haline gelmesine neden olmaktadır (Porter & Haslam, 2005). Kavramın siyasi alanda ele alınışı, göçe, göçmenlere ve kültürel farklılığa ilişkin ülke politikalarının belirlenmesine işaret ederken; akademik alanda ele alınışı araştırmacıların dikkatini çeken dinamik ve kültürler arası bir çalışma alanına referans etmektedir (Leavey ve ark, 2004). Pratikte ise gündelik konuşmalar, kamusal alanda göç olgusunun sıklıkla tartışılmasına ve göçmenlere dair toplumun üyelerinin ortak bir algı oluşturmalarına neden olmaktadır. Kavramın söz konusu bu alanlardaki kullanımı muhakkak her ülkenin kendi sosyokültürel bağlamına ve politik gündemine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla göç olgusu, kendi içerisinde çok farklı boyutları (Siyasi, kültürel, zamansal ve mekânsal boyutlar) içeren dinamik bir süreç haline gelmektedir. Bu nedenle göç, sadece göçmenleri değil, bir toplumun çok farklı kesimini etkileyebilmektedir. Ayrıca göçün bu kesimler veya tek tek bireyler üzerindeki olası etkileri, olumludan olumsuz doğru giden bir skala da oldukça çeşitlilik gösterebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada göçün, gruplardan ziyade tek tek göçmen bireyler üzerindeki olası etkileri anlaşılmasına ve değerlendirilmeye çalışılmıştır (Colic-Peisker & Tilbury, 2003).

Kavramın yukarıda anlatılmaya çalışılan karmaşık niteliğinin yanında, pratikte yaratacağı sonuçlar bakımından da benzer bir karaktere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Göçün yarattığı veya yaratacağı sonuçlar hem tek tek bireyler üzerinde hem de bireylerin ait oldukları ve bir toplumun sosyokültürel karakterini oluşturan gruplar düzeyinde incelenebilir olmaktadır. Göç yaşantılarının sahip olduğu bu dinamik niteliği nedeniyle, konuyla ilişkili akademik çalışmalarda farklı alanların eşlik ettiği çok disiplinli bir niteliğe sahiptir (Sosyoloji, psikoloji, kültürel çalışmalar, antropoloji vb.). Psikoloji alanında ise göçün ele alınışı farklı alt alanların etkileşimiyle mümkün olmaktadır.

Kültürlerarası psikoloji, klinik psikoloji, adli psikoloji, çevre psikolojisi ve sosyal psikoloji gibi göçün psikolojinin bu farklı alt alanlarında çalışıldığı örneklerde oldukça

değişiklik göstermektedir. Göçün toplumun farklı sosyokültürel kesimleri üzerindeki olası etkilerini anlamak bakımından literatürde çeşitli örneklem gruplarıyla çalışmış birçok araştırma bulmak mümkündür; kadınlar, erkekler, sığınmacı kadınlar, çocuk göçmenler, mülteciler, zorunlu göçmenler, düzensiz göçmenler, farklı etnik gruplar ile yapılan birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalara örnek verecek olursak; Charles ve Denman (2013) Lübnan'da yaşayan Suriyeli ve Pakistan kökenli mülteciler arasından zor durumda olan kadın ve çocuklar üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada özellikle eğitim ve şiddet arasındaki bağlantı üzerinde durmuşlardır. Bir başka çalışmada ise tutuklu göçmenlerin ve geçici belirsizlikler yaşayan sığınmacıların zamanlarını nasıl geçirdiklerine yönelik çalışılmıştır. Çalışıkları bu çalışmada özellikle geçici deneyimlerin sığınmacı ve göçmenler tarafından nasıl değerlendirildiğine, zamanı kendilerine yeniden mal etmelerinde bireysel dirençlerin nasıl yardımcı olduğu konusuna değinilmiştir (Griffiths, 2014).

Bizim çalışmada ise genel olarak bireysel göç yaşantılarını ele almak amaçlanmıştır. Özellikle sığınmacı kadınların göç deneyimlerinin ruh sağlıkları üzerindeki olası etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla klinik psikoloji perspektifini benimseyerek; sığınmacı ve mülteci kadınların ruh sağlığını etkileyen durumları araştırmak, bu durumların yarattığı veya yaratabileceği olası etkileri tespit etmek, bu etkilerin sebep olduğu sıklıkla karşılaşılan belirtiler ve psikolojik bozuklukları belirlemek istenmiştir.

İnsanı dehşete düşüren travmalar başta olmak üzere zorunlu göçe yol açan her türlü olaylar zorunlu göç sürecinde başta çocuklar, yaşlılar ve kadınlar olmak üzere tüm göçmenleri olumsuz olarak etkilemektedir. Zorunlu göçün kadınlar ve erkekler üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri birçok çalışmaya konu olmuştur (Colic-Peisker & Tilbury, 2003; Leavey ve ark, 2004).

Genel olarak kadınların daha çok ruhsal problem yaşamaları, kadın olmanın yanı sıra hassas ve zarar görebilecek durumda olmaları sebebiyle göç koşullarında kadın sığınmacıların ruh sağlığına odaklanan bu çalışma hedeflenmiştir. Bu araştırma sığınmacı kadınların yaşadığı ruhsal durumlarını etkileyen faktörleri tespit edebilmek ve bunların giderilmesi yönünde katkı sağlayabilmek açısından büyük önem taşımaktadır (Colic-Peisker & Tilbury, 2003).

Genel olarak göç eden toplumlarda ruh sağlığının oldukça etkilendiği düşünülmekle birlikte yapılan bazı çalışmalarda da kadınların ruh sağlığı açısından riskli grup olarak değerlendirildikleri görülmektedir (Türkleş ve ark., 2013). Riskli grup olarak görülen kadınların, özellikle göçle ilişkili durumlarda ruh sağlığının bozulma riskinin artması

beklenmektedir. Bu konuyla ilgili olarak göçün kadınlar üzerindeki etkileriyle ilgili yapılan diğer araştırmalara bakıldığında hassas grup olarak değerlendirilen kadınların göç hareketiyle birlikte, özellikle ruhsal açıdan daha fazla etkilendikleri belirtilmektedir. Butler ve arkadaşlarının (2015) göçmenlik ve yaygın ruhsal bozukluklar üzerine yaptıkları araştırmalarında yaygın olarak tanımladıkları ruhsal bozukların (Somatik, kaygı ve depresyon bozuklukları) semptom ve etkilerinin cinsiyet üzerinde anlamlılığına bakılan on bir çalışmada bu bozukluk ve semptomların kadınlarda görülme sıklığının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle epidemiyolojik olarak sıklıkla tekrarlanabilir olduğu bulunan Major Depresyon Bozukluğunun belirtiler, yöntem, tedaviye cevap veya fonksiyonel sonuç açısından cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmekle birlikte kadınlarda görülme yüzdesinin yüksek olduğu bulunmuştur (Çeviren Köroğlu, 2013). Ayrıca yaşanan depresyonla birlikte kadınlarda intihar girişim riskinin yüksek, intiharı sonuçlandırma riskinin düşük olduğu belirtilmektedir (Çeviren Köroğlu, 2013). Bu sebeple de kadın sığınmacıların ruh sağlığı açısından değerlendirilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla hem kadın olmanın hem de göç deneyimi yaşamış kişilerin ruhsal bozukluk yaşama riskini arttıracığı düşünülmüştür.

Bu konuyla ilgili yapılan başka bir araştırmada da kadın göçmenlerin erkek göçmenlere oranla kadınların göç gibi yoğun stres yaratan durumlarla baş etmekte daha fazla zorlandıkları belirtilmiştir (akt. Aksu ve Sevil 2010; Topçu ve Başer 2006).

Yapılan araştırmalar da göz önünde tutularak kadın sığınmacıların göç hareketliliğinden daha fazla etkilendikleri varsayılmaktadır (Colic-Peisker & Tilbury, 2003).

Bizim çalışmada, göç etmek zorunda kalan kadın sığınmacıların ruh sağlığını etkileyen koşulları araştırıp tespit etmek, bu kişilerin göç öncesi ve sonrası yaşamları arasındaki farklılıkları inceleyip olası etkileri değerlendirmek ve bu konuyla ilgili yapılacak diğer araştırmalara katkı sağlayabilmek hedeflenmektedir.

Çalışma Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nde Ege Bölgesinde yaşamakta olan ve on sekiz yaşından büyük olan 32 kadın sığınmacıyla birebir görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Araştırmaya katılan kadın sığınmacılara göçün üzerlerinde yarattığı etkileri belirleyebilmek amacıyla hazırlanmış, yarı yapılandırılmış sorular içeren anket formu verilmiştir. Araştırmacı Türkçe bilmeyen sığınmacı kadınlarla sahip oldukları dilleri çok iyi bilen tercümanlar eşliğinde görüşerek anket formunu doldurmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Olgusu

Göçün genellikle olumsuz düşünülmesine karşın olumlu tarafları da görülmektedir. İstenmeyen ani göç hareketlerinin kişiler üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra istenilen ve planlanmış göçün olumlu etkileri olabileceği de düşünülmektedir. Bu nedenle göç her zaman kötü algılanacak bir durum olarak görülmemektedir. Göçün olumlu etkileri de görülmekle birlikte, göç olgusu kendi içinde kültürel ve toplumsal değişimler oluşturduğundan kişilerin hayatlarında birtakım farklılıklara sebep olmaktadır. Göç eden kişilerin ülkelerinden ayrılarak farklı bir ülkeye yerleşmeleri; sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik açıdan karmaşık bir olgu yaratmaktadır. Göç ile birlikte yaşanan bu toplumsal değişimlerin sığınmacı ve mülteciler üzerinde oldukça etkili olduğu düşünülmektedir (Güvenç, 1996).

2.1.1. Sığınmacı ve Mülteci Tanımı

Toplumsal çerçeve dışında uluslararası kanunlar, örgütler çerçevesinde bakıldığında da toplumsal değişim yaratan göçün genel bir kavram olarak düşünülmesi bu sözcüğün tanımlanmasını da etkilemektedir. Bu nedendir ki göçün birçok yerde hemen hemen aynı anlamı taşıyan farklı tanımlarıyla karşılaşmaktayız. Bu tanımlardan ilki göçmenlerle ilgili olan yabancılar ve uluslararası koruma kanununda yer alan tanımdır. Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu göçü şu şekilde tanımlamaktadır; “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder.” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Uluslararası koruma kanununun göç tanımından farklı olarak Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration) ise göçü; kişilerin farklı nedenlerle kalıcı veya geçici olarak yaşadıkları yerden ayrılmaları olarak tanımlamaktadır (akt, Tuzcu ve Ilgaz, 2015).

Bahsedildiği gibi ülkesini çeşitli sebeplerle süreli ya da süresiz olarak terk eden kişilere göçmen denilmektedir. Göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları birbirine yakın, fakat farklı hakları temsil eden ayrı kavramlardır. Göçmen kavramı kişisel yararlar sebebiyle ülkesini terk ederek refah düzeyi daha iyi olan bir ülkeye göç eden kişilere denilmektedir (Uluslararası Göç Hukuku, 2009). Ülkesini terk etmiş ya da terk etmek zorunda kalmış kişiler uluslararası koruma talebinde buldukları andan itibaren belirlenen statülere göre farklı kavramlarla adlandırılmaktadırlar. Sığınmacı ve mülteci kavramlarının ayrımında da uluslararası koruma kanununun, 1951 Cenevre sözleşmesini temel alarak ifade ettiği mülteci tanımı temel alınabilir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre; "Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istenmeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi mülteci kabul edilmektedir" (Kartal ve Başçı, 2014). Sığınmacı kavramı ise uluslararası koruma kapsamında mülteci başvurusunda bulunan kişilere, bu başvurunun değerlendirilmesindeki süreç boyunca kullanılan statü olarak belirtilmiştir (Kartal ve Başçı, 2014).

Göç eden kişiler uluslararası koruma başvurusu yaptıkları andan itibaren sahip oldukları statü ile birlikte sağlık, güvenlik, eğitim ve çalışma hakkı gibi birtakım haklara sahip olmaktadır. Bu haklara sahip olmak kişilerin kamusal hizmetlerden yararlanabilecekleri anlamına gelmektedir. Bu nedenle göç etmiş kişilerin uluslararası koruma başvurusunda bulunmalarının sağladığı haklar çerçevesinde başta güvenlik ve sağlık olmak üzere yeni yerleşim yerlerinde temel ihtiyaçlarının giderilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (goc.gov.tr, 2016).

Uluslararası koruma kapsamında olmayan Suriyeli göçmenler için ise Geçici Koruma Kanunu temel alınmaktadır. Geçici koruma kanunu, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ve ülkesine geri dönemeyen, acil korunma ihtiyacı olan kitlesel göç veya kitlesel göç zamanında bireysel olarak ülkemiz sınırlarına giren kişilerde uluslararası koruma kanunu uygulanamayan kişiler için geçerli olan bir kanun olarak tanımlanmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Yani kitlesel göç hareketlerinde ve/veya kitlesel göç hareketi sırasında bireysel koruma

başvurularında geçici koruma kanununun geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Suriye’den ülke sınırlarımıza kitlesel akın gerçekleştiği için Suriyeli göçmenlerde geçici koruma kanunu temel alınmaktadır. Bu kanunla birlikte kişilere her şehirde bulunan İl Göç İdareleri tarafından geçici koruma talepleri olduğunu gösteren geçici yabancı tanıtım kimlikleri verilerek kişilerin kamusal alanlardaki sağlık, güvenlik, eğitim gibi bazı haklardan yararlanmalarına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle geçici koruma kanunu Suriye’den gelen göçmenler gibi kitlesel olarak göç etmek zorunda kalan toplumlar için bir takım insani temel haklardan yararlanabilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır (Yıldız, Ünlü & Sezer, 2014).

2.1.2. Türkiye’deki Göç Hareketliliği

İki bin on bir yılında başladığı bilinen ve yoğunlaşarak toplu göçe sebep olan Suriye’deki iç savaş ve çatışmalar sebebiyle, Orta Doğu ve Avrupa arasında coğrafi konumu sebebiyle köprü görevi üstlenen Türkiye’ye yoğun bir göç akımı olduğu bilinmektedir. Türkiye’nin bu duruma bağlı olarak sınır girişlerinde göçmen kabulünü arttırmasıyla çok sayıda göçmene ev sahipliği yaptığı bilinmektedir (goc.gov.tr, 2016).

Ülkeye giriş çıkışlarda Suriyeli göçmenlere birtakım esneklikler sağlanmasının yanı sıra Türkiye’nin bahsettiğimiz coğrafi konumunun da etkisiyle gerek yasal gerek yasal olmayan yollarla pek çok farklı ülkeden göç alması dikkat çekmektedir. Türkiye’nin bu coğrafi konumu sebebiyle göç almasının başlıca sebeplerinden biri de göçmenler tarafından Avrupa ülkelerine geçiş yolu olarak görülmesi olduğu bilinmektedir. Türkiye’nin Avrupa’ya geçiş yolu olarak görülmesinin Suriye’den gelen göçmenler dışında başta İran, Irak, Afganistan, Somali olmak üzere birçok farklı ülkeden de göç almaya başlamasında etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu durumla bağlı olduğu düşünülerek Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) 2016 yılında sunduğu aylık istatistiklere bakıldığında Türkiye’ye göç eden kişilerin sayılarında önceki yıllara göre giderek artış gösterdiği görülmektedir (BMMYK, 2016). Farklı ülkelerden gelen göçmen kişilerin sayılarındaki bu artış ile birlikte denizaşırı yakalanan kişilerin olduğu da gerek medya gerekse sunulan göç raporlarına bakıldığında çok sayıda düzensiz göç hareketi olduğunu da göstermektedir. Türk Kızılay’ı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü’nün 2017 yılının mayıs ayında yayınladıkları göç istatistik raporunda düzensiz göç, düzensiz göçmen, göç kaçakçılığı gibi kavramların olduğu, yaşanan bu düzensiz göç

hareketinin kavramsallaştığını göstermektedir (İç İşleri Bakanlığı Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Türkiye'ye göç eden kişilerin bir kısmı uluslararası koruma talebinde bulunurken bir kısmının bu talepten yararlanmak istemedikleri görülmüştür. Uluslararası koruma başvurusunda bulunmayan kişilerin genelde Avrupa ülkelerine gitme niyetiyle kayıt yaptırmayıp yasal olmayan yollarla gitmek isteme sebebiyle başvuruda bulunmadıkları bilinmektedir. Özellikle medya tarafından gösterilen veya kamusal alanlarda yaşanan (hastanelerde ücretsiz muayene olamama, devlet okullarına kayıt yaptıramama vs.) bazı problemler ile birlikte pek çok kayıtsız göçmen olduğu anlaşılmaktadır. Bazı göçmenlerin sığınma başvurusunda bulunmak istememe sebeplerinin ülkelerine geri dönmek isteme ve kayıt işlemlerinin geri dönüşlerine engel olabileceği düşüncesi, ülkelerinde yaşadıkları siyasi sebeplerden dolayı güvenlik endişeleri ve bu endişelere bağlı olarak uluslararası koruma başvurusuyla kayıt altına alındıklarında kaçtıkları kişi veya kişiler tarafından bulunabilecekleri düşüncesiyle kayıtlı olmayı istememe gibi bir takım kişisel düşünceleri olduğu göçmenlerle çalışan kurumlar tarafından bilinmektedir. Sığınma başvurusunda bulunmak istemeyenlerin yanı sıra uluslararası koruma talebinde bulunan ve mülteci statüsü almak isteyen de çok sayıda göçmen olduğu bilinmektedir. Sığınmacıların mülteci statüsü almak istemelerinin en temel sebebinin uluslararası koruma kapsamında BMMYK tarafından herhangi bir üçüncü ülkeye yerleştirilmek olduğu belirtilmektedir. Bu taleplerinin gerçekleşmesi için de sığınmacıların öncelikle mülteci statüsü almaları gerektiği için pek çok göçmenin uluslararası koruma talebinde bulunduğu görülmektedir. Mülteci statüsü alan kişilerin ise üçüncü ülke için BMMYK tarafından başvuruların alınarak kısa süre içerisinde yaşamsal durumlarının değerlendirilip bir Avrupa ülkesine yerleşmeyi hedefledikleri bilinmektedir. Üçüncü ülkeye gitmek isteme dışında sığınmacıların mülteci statüsü almak istemelerinin bir başka sebebi ise sığındıkları ülke de kalmaya devam edebilmek için bu haklarını garantilemek ve mültecilik haklarının getireceği koşullardan yararlanmak istedikleri görülmektedir.

2.1.3. Göçmenlerin Kültürlenme Süreci (Acculturation)

Kültürlerarası psikoloji literatüründe göç, bireylerin veya grupların göç etmeden önce yaşadıkları bölgedeki sosyal, kültürel, ekonomik ve politik tüm dinamikleri içerecek şekilde,

göçün öncesi ve sonrasının değerlendirilebilir olduğu bir süreklilik olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu sayede göçmenlerin, göç etmeden önceki kendi ülkelerinde, göç sürecinde ve göç ettikten sonraki yerlerde yaşadıkları tüm deneyimlerin bir bütünlük içerisinde anlamlandırılması mümkün olmaktadır. Özellikle göçmen grup ve yerli grubun karşılaştıkları ve yine karşılıklı olarak çok yönlü değişim ve dönüşümlerin yaşandığı göç sonrası deneyimleri kültürlerarası literatür de “kültürlenme” kavramı içerisinde ele alınmaktadır (Kuo, 2014).

Göç, yukarıda da anlatıldığı üzere, belirli bir grubun yaşadığı yeri çok farklı sebeplerden ötürü terk etmesi ve başka bir yere gönüllü veya gönülsüz olarak gitmesi şeklinde basit bir yer değiştirme anlamına gelmemektedir (Kömürcü, 2011). Kültürlenme kavramı tam da bu yer değişikliğinin, zamansal bir kesit içerisinde ele alınması yerine geçmiş, şu anı ve geleceğini de içeren hatta göçmen ve yerli grupların yaşadıkları yere dair hayallerini dahi içeren geniş bir kavrayıştır. Bu nedenle çok farklı göçmen gruplarının (gönüllü göçmenler, zorunlu göçmenler, ülke içi zorunlu yerinden edilenler, sığınmacılar, mülteciler, geçici koruma altındakiler vd.) göç deneyimlerinin anlaşılmasında kullanılan bir perspektiftir (Chamber, 2005; Kuo, 2014).

Yapılan çalışmada Türkiye Ege Bölgesi içerisinde yaşayan farklı etnik kökene sahip (Irak, İran, Afgan ve Suriye) göçmenler ile yapılan görüşmelerde Türk toplumu ile aralarındaki kültürel farklılıklardan bahsettikleri görülmüştür. Bu göçmen kişilerin başta alışmış olduklarından bambaşka bir yerde olmanın yarattığı hissini yanı sıra farklı yaşam tarzı, yemek kültürü, dili, giyim tarzı gibi birçok kültürel farklılıklar dile getirilmiştir. Bu sebeple bu çalışmada yer alan farklı etnik kökenlerdeki göçmenlerin bir takım kültürlenme deneyimleri yaşamasının kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir (Kuo, 2014). Göçmenlerin yaşadıkları kültürlenme deneyimlerinin kişilerin ruh sağlığı üzerinde de büyük bir etki yaratabileceği düşünülmüş, dolayısıyla kültürlenmenin ruh sağlığına etkilerini görebilmek için bu çalışmada kültürlenme konusuna da ayrıca yer verilmiştir.

Kültürlenme literatüründe sıklıkla değinilen Berry’ nin kültürlenme modeli çok fazla dikkat çekmektedir. Berry (2005) kültürlenme üzerine yaptığı bir çalışmada kültürlenme sürecini dört farklı senaryo ile anlatmaktadır. Bu durumlardan ilki göç eden kişilerin yerel toplum ile arasında uyum (entegrasyon) sağlanmasıdır. Berry entegrasyonu iki farklı toplum arasındaki kültürel iletişimin her biri için bağdaşması olarak belirtmektedir. Birinin hem kendi

kültürü hem de diğer kültürle olan etkileşimini sürdürmesi ve ilgi duyması olarak tanımlanmış bir opsiyon olarak da ifade etmiştir. Diğer bir opsiyon ayrışma (separation) ise; bireylerin sahip oldukları kültüre bağlı kalıp aynı zamanda diğerleriyle etkileşime girmekten kaçınmaları olarak tanımlanmıştır. Üçüncü opsiyon ise asimilasyon (assimilation), bireylerin kendi kültürlerinden kopup günlük etkileşimle diğer topluma ait kültüre bağlanmış olmasıdır. Son opsiyon ise bireylerin ne kendi kültürüyle ilgilenmesi ne de diğerleriyle etkileşime girmemesi durumu; marjinalize (marginalitazion) olması olarak tanımlanmaktadır. Berry bahsettiği bu seçenekler arasında en uygun senaryonun entegrasyon (uyum) sağlama olduğunu da ifade etmektedir (Berry, 2005).

2.1.3.1. Türkiye’deki Sığınmacıların Uyum Süreçleri

Berry’e (2005) göre, kültürlenme deneyimleri içerisinde olası farklı senaryolar yer almaktadır. Sığınmacı ve mültecilerin kültürlenme deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda bu senaryoların netleşmesinin belli bir süreç gerektirdiği düşünülmektedir.

Suriye’deki savaş sebebiyle Türkiye’de yaşanan kitlesel göç akımı ile birlikte Irak, İran, Afganistan, Pakistan vs. gibi birçok farklı ülkeden de göç alınmasının Türkiye’deki göçmenler arasında da bu kültürlenme sürecinin başlamasına sebep olduğu görülmektedir. Pek çok farklı ülkeden göç edilmiş olması bu kültürlenme sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşık kültürlenme sürecinin başlaması ile birlikte birtakım problemlerin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Yaşanılan bu karmaşık kültürlenme süreci içerisinde sığınmacıların dışlanma, yeni kültüre (giyim, yemek, yaşam tarzı, eğitim farklılıkları vs.) uyum sağlamakta güçlük, dil problemi, denklik problemleri sebebiyle eğitime devam edememe, iş bulmakta zorluk veya farklı statülerde çalışma koşulları, çalışma izni alamama sebebiyle yaşanan zorluklar, kalacak yer bulma sıkıntısı gibi konularda farklılıklara bağlı olarak pek çok olumsuz deneyimler yaşadıkları bilinmektedir (Dalar, 2013).

Karşılıklı olarak farklı kültürlerin birbirleri ile iletişime girmiş olmasının yarattığı kültürlenme ile birlikte Türkiye’nin birçok farklı ülkeden göç alan bir ülke olması sebebiyle bu çeşitli kültürlerin bir arada yaşamaya başlamasının pek çok kültürün iç içe olması ülkemizde yaşanan kültürlenme sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir. Göçmenlerin bu karmaşık

kültürlenme süreci içerisinde uyumları gözlemlendiğinde birtakım ihtiyaçların uyum süreci üzerinde önemli düzeyde etkisi olduğunu düşündürmüştür. Farklı kültürler arasında bu uyum süreci içerisinde yaşanan deneyimler arasında yeni yerleşim alanı oluşturabilmenin en temel ihtiyaçlardan biri olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle kişilerin yeni yerleşim alanı kurabilmelerinin kişilerin içinde buldukları farklı yer ve kültüre adapte olmalarını da etkileyebileceği ilk adım olarak düşünülmektedir (Ward ve Styles, 2005).

Yeni yerleşim alanı kurmak dışında uyum sürecine önemli etkisi olabileceği düşünülen diğer durumların ise, kişisel deneyimler ve bu deneyimlerle gelişen veya var olan bireysel baş etme mekanizmalarının olduğu düşünülmektedir. Göçmenlerin göç öncesi ve sonrası kullandıkları kişisel stratejileri üzerine yapılan bir araştırmada da bireylerin psikolojik olarak yeni ve yabancı oldukları yerleşim yerine uyum sağlama sürecinde yaşadıkları birçok kayıp (ev, aile, toplum, arkadaşlar, yemekler, dil, gelenekler) ve karşılaştıkları yeni koşullar (bilinmedik bir coğrafya, farklı politikalar, bilinmeyen güçler ve tarih vs.) sebebiyle bazı insanların zorlu deneyimler yaşadıkları, bu deneyimlerle birlikte oluşan yeni yaşamlarına yeteri düzeyde hazırlanamamış olmanın etkilerinden bahsedilmiştir (Ward ve Styles, 2005). Yapılan bu araştırmadan da anlaşılacağı gibi uyum sağlama süreçlerinde kişilerin bireysel olarak zorluklarla baş etme yöntemleri ve becerilerinin zorlu deneyimler karşısında büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz.

Bahsedilen kültürlenme içinde olması beklenen uyum sürecinde sığınmacıları zorlayan bir başka durumun da yerli halk tarafından dışlanma, istenmeme gibi tepkilerle karşılaşılması olduğu bilinmektedir. Birçok sığınmacının yerleştikleri yeni yerlerde toplum tarafından kabul edilmenin öneminin hem ruh sağlığı hem de genel bedensel sağlıkları açısından önemli olduğu ortadadır. Butler ve arkadaşları (2015) yaptıkları bir araştırmada göçmenlerin yaşadıkları yerde ev sahibi olan toplumla ilişkide olmanın yani ev sahibi olan toplumla kültürel etkileşimde olan göçmenlerin kişisel sağlık statülerini olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir (Butler ve ark., 2015). Fiziksel sağlığın iyi olma halinin ruh sağlığı ile ilişkili olduğu bilinmekle birlikte sığınmacıların yerli halk tarafından kabul görmesinin yani olumlu kültürel etkileşim deneyimleri yaşamış olmalarının sığınmacıların ruh sağlığı açısından da büyük önem taşıdığını göstermektedir.

Tüm bu uyum süreciyle ilgili bahsedilen durumların Türkiye'deki sığınmacıların da yaşadıkları problemlerle benzer olduğu görülmekle birlikte adapte olma süreçlerinde yaşanan durumların ruh sağlığı üzerinde azımsanmayacak düzeyde etkili olabileceğini bir kez daha akla getirmektedir.

Bahsedildiği gibi Türkiye'deki sığınmacıların başta dil problemi olmak üzere çalışma koşulları, ekonomik zorluklar, eğitim ile ilgili sorunlar gibi pek çok alanda yaşadıkları olumsuz deneyimlerin, kişilerin yeni yerleşim yerlerine uyum sağlama süreçlerini ciddi boyutlarda etkileyebileceği bilinmektedir. Sığınmacıların yaşadıkları bu zorlu deneyimlerin fark edilmesi ve ortaya çıkarılmasının sığınmacıların ruh sağlığına yönelik çalışmalarda dikkate alınması gereken etkenler olduğunu ortaya koymaktadır (Dalar, 2013).

2.1.4. Kadınların Ruh Sağlığı

Kadınların ruh sağlığı üzerine çok geniş kapsamlı ve çeşitli araştırmalar yapıldığı bilinmekle beraber bu durumun en temel sebeplerinden birinin kadınların yaşadıkları olumsuz deneyimler; çeşitli travmalar, çocukluk ve ergenlik çağında yaşanan problemler, evlilik, doğum yapma, boşanma, şiddet, ev içi şiddet, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi birçok yaşamsal, sosyal olay ve durumlara maruz kalmış olmalarının sebep olduğu bilinmektedir. Bu sebeple cinsiyet farklılıklarının ruh sağlığı üzerinde önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. İçinde yaşanılan kültürde kadın ve erkeklere farklı değerler ve roller verilmesinin yarattığı karmaşanın da cinsiyetler arasındaki bu yaşamsal farklılıkları etkilediği belirtilmektedir (Alsaba ve ark., 2016). Özellikle erkek egemen toplumlarda kadınların arka planda tutulmasının kadınların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini göstermektedir.

Klinik açıdan da kadın ve erkeklerde görülen ruhsal bozukluklar incelendiğinde de kadınların ruhsal bozukluk yaşama riskinin fazla olduğu görülmektedir. Judd ve ark. (2009), kadın ve erkeklerin ruh sağlığına yönelik yaptıkları bir araştırmada duygu durum, endişe ve yeme bozuklukları gibi çeşitli psikiyatrik bozukların erkeklere oranla kadınlarda daha fazla görüldüğü belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada histriyonik, bağımlı ve kaçınan kişilik bozukluklarının kadınlarda daha yaygın olduğu da ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmalarda da

görülmüştür ki kadınların ruhsal bozukluk yaşama riski erkeklerden fazladır. Bu sebeple yaptığımız bu araştırmada da kadın sığınmacıların ruh sağlığı üzerine odaklanılmıştır.

2.1.4.1. Sığınmacı Kadınların Ruh Sağlığı

İnsanı dehşete düşüren travmalar başta olmak üzere zorunlu göçe yol açan her türlü olaylar zorunlu göç sürecinde başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere tüm göçmenlerin olumsuz olarak etkilenebilecekleri düşünülmektedir. Zorunlu göçün kadınlar ve erkekler üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri birçok araştırmaya konu olmuştur.

Göçün başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere tüm göçmenleri olumsuz etkilediği bilinmekle birlikte genelde cinsiyet bakımından farklılıklara bakılmış ve göçün kadınlar ve erkekler üzerindeki psikolojik etkilerinin araştırıldığı birçok kaynakla karşılaşılmıştır. Karşılaşılan bu kaynaklardan biri Aksu ve arkadaşlarının 2010 yılında yaptıkları çalışmadır. Aksu ve arkadaşları 2010 yılında yaptıkları araştırmada zorunlu göçün, kadın ve erkeklerin ruh sağlığına etkilerine bakmış, kadınların duygusal zorluk yaşama oranlarının erkeklerden daha fazla olduğunu belirtmişlerdir (akt. Aksu ve ark., 2010).

Bu nedenle genel olarak kadınların ruh sağlığında olduğu gibi sığınmacı kadınlar için düşünüldüğünde de başta kadın olmak sebebiyle sığınmacı kadınların erkeklere göre yaşanan göç ve değişimlerden ruhsal açıdan daha fazla etkilenebilecekleri ve daha fazla duygusal zorluk yaşayabileceklerini söyleyebiliriz. Göçmen, sığınmacı veya mülteci kadınlar özellikle adlandırılma, fiziksel, psikolojik, cinsel, sosyo-ekonomik şiddet ve zarar veren kültürel deneyimler yaşamışlarsa BMMYK (UNHCR) tarafından hassas grup olarak tanımlanmaktadır (Keygnaert ve ark, 2014). Yine kadınların hassasiyet durumları göz önünde tutularak yapılan araştırmalara bakıldığında yaşanmış olumsuz durum ve koşulların yanı sıra kadın sığınmacıların hassasiyetlerinin güvensiz yaşam koşulları ve ciddi maddi sorunlarla da ilişkili olduğu belirtilmiştir (Rees, 2003). Bu sebeplerle kadın olmanın yanı sıra sığınmacı ve/veya mülteci olmanın yaşam koşulları bakımından pek çok problem ortaya çıkardığı düşünüldüğünde bu problemlerin ruhsal açıdan sığınmacı ve mülteci kadınlar üzerinde daha fazla olumsuz etkilere sebep olabileceği düşünülmektedir.

2.1.4.2. Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin (Sex and Gender Based Violence, SGBV) dünya genelinde temel bir sağlık konusu olmakla birlikte insan hakları ihlali ve hatta bazı vakalarda insani suç olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili literatürlere bakıldığında yapılan araştırmalarda da cinsel şiddet, duygusal ve psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, zarar verici kültürel yöntemler, sosyo-ekonomik şiddet gibi tüm bu şiddet çeşitleri cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet (SGBV) kapsamında belirtilmektedir (Keygnaert ve ark., 2012).

Göçmen, sığınmacı ve mülteci kadınların yaşadıkları zorluklara genel olarak bakıldığında göçün sebep olduğu maddi sorunlar, zorlu yaşam koşulları, şiddet, travma, gibi tüm bu olumsuz yaşam deneyimlerin yanında cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin de göçmen kadınların çok sık karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri bir durum olması sebebiyle sığınmacı kadınların kendilerini güvenli bir ortamda hissetmelerine engel olabileceği ve yine güvensiz ortamın ortaya çıkarabileceği ruhsal problemleri de beraberinde getireceği düşünülmektedir (Kuo, 2014).

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, özellikle yalnız erkeklerin olduğu grup seyahatlerde (Avrupa'ya geçiş gibi düzensiz göç, illegal yolculuklar vs.) mülteci kadınlar kendilerini güvende hissetmediklerini ve grup içinde olsalar dahi korktuklarını ifade etmişlerdir (Freedman, 2016). Sığınmacı ve mülteci kadınların erkeklere karşı duydukları güvensizlik, korku gibi hislerin bu kadınların yaşadıkları olumsuz deneyimler ve/veya kültürel faktörler (Ataerkil toplum vb.) neticesinde ortaya çıktığını düşündürmektedir.

Keygnaert ve arkadaşları (2012), Belçika ve Hollanda da sığınmacı, mülteci ve belgesiz göçmenlerle yaptıkları bir araştırmada cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (cinsel şiddet, duygusal ve psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, zararlı kültürel uygulamalar, sosyoekonomik şiddet) sığınmacı, mülteci ve göçmenler üzerinde önemli negatif etkileri olduğu belirtmiş, özellikle sağlık, sağlıklı üreme, fiziksel ve ruh sağlığı açısından anlamlı sonuçlar elde etmişlerdir (akt. Keygnaert ve ark., 2012). Yine aynı çalışmada cinsel şiddet ve toplumsal

cinsiyete dayalı şiddetin erkeklere oranla kadınlarda anlamlı düzeyde daha fazla görüldüğü ve cinsel şiddetin diğer şiddet çeşitlerine oranla görülme olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Keygnaert ve ark., 2012). Bu konuyla ilgili başka bir araştırmada da erkeklerin genellikle fiziksel şiddet kurbanı olmalarının yanı sıra kadınların sıklıkla cinsel şiddet kurbanı oldukları ifade edilmiştir (Keygnaert ve ark., 2014).

Kadınların cinsel şiddet ve/veya toplumsal cinsiyete bağlı şiddet görme riski oluşturabilecek güvensiz ortamların ve bu ortamlarda yalnız kadın olmanın ekstra bir risk oluşturduğu da bilinmektedir. Bu bağlamda özellikle çok kalabalık olması sebebiyle kontrolün sağlanmasının güç olduğu sığınmacı kamplarında her türlü şiddet olaylarının artacağı düşünülmektedir. Bu nedenle sığınmacı kamplarında da bu konu üzerine durulması, özellikle yalnız kadınlar için güvenlik bakımından gerekli tedbir ve önlemlerin alınması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında kadınlara yönelik cinsel ve/veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin erkeklere oranlara daha fazla karşılaşıyor olmasının kadınların ruh sağlığını olumsuz etkileyebilecek en önemli faktörlerden biri olabileceğini düşündürmektedir.

2.1.4.3. Sığınmacı Kadınlarda En Sık Karşılaşılan Psikolojik Problemler

Sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları tüm bu fiziki, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel, psikolojik problemlerin ve bu problemlere bağlı olarak yaşanan stresin birçok ruhsal sorunun ortaya çıkmasına neden olabileceğini göstermektedir. Şahin, 2001 yılında yaptığı bir araştırmasında psikolojik bozukluklar ile modernleşme, sosyo-kültürel değişimler, kentleşme, asimile olma, uyum sağlama, yaşamsal stres gibi göç yaşantısının etkilediği düşünülen durumlar arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu durumlarla psikolojik bozukluklar arasında anlamlı sonuçlar bulmuştur (Şahin, 2001). Sığınmacılarda karşılaşılan psikolojik bozukluklar ile ilgili diğer araştırmalara bakıldığında ise sığınmacı ve göçmenlerde en sık görülen psikolojik problemlerin; depresyon, stres, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) olduğu görülmüştür (Mann ve Fazıl, 2006).

Yine benzer bir şekilde göçmen, sığınmacı ve mülteci kadınlarla yapılan başka bir araştırmada göstermiştir ki klinik depresyon, somatizasyon, travma sonrası stress bozukluğu ve intihar girişimlerinin bu gruptaki kadınlarda görülme oranı yüksektir (akt. Collins ve ark, 2011).

Özellikle sığınmacı kadınlarda sıkça rastlandığı bilinen depresyon bozuklukları ile ilgili yapılan başka bir araştırmada da dünyada yaşanan tüm problemlerin genel olarak kadınları daha fazla etkilemekte olduğunda bahsedilmiş ve dünyanın her yerinde kadınların erkeklere oranla daha fazla depresif semptomlara gösterdiği belirtilmiştir (akt. Wyshak, 2000). Kadın olmanın yanı sıra göçmen olmanın getirdiği zorlu koşullar da düşünüldüğünde göçmen kadınların ruh sağlığının göç ile birlikte daha fazla etkilenebileceği, belirtilen bu araştırmalar kapsamında da görüldüğü üzere ortadadır.

Butler ve arkadaşları (2015), göçmenlik ile yaygın ruhsal bozukluk (anksiyete, somatik ve depresif semptomlar) semptomları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları bir çalışmada; yaygın ruhsal bozukluk semptomlarının görülme olasılığının cinsiyetle anlamlılığına bakılmış ve araştırdıkları on bir makalede kadınlarda yaygın ruhsal bozukluk semptomlarının görülme olasılığının daha fazla bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle diyebiliriz ki göçmen kadınlarda göçmen erkeklere oranla daha fazla yaygın ruhsal bozukluk semptomları görülmesi beklenmektedir.

Tüm bu araştırmalara genel olarak bakıldığında, sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları travmatik olaylar, kayıplar, yaslar ve tüm olumsuz deneyimlerin sığınmacı kadınlarda ruhsal bozuklukların görülme sıklığını anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya koymaktadır. Yaptığımız araştırma kapsamında da göçmen, sığınmacı ve mülteci kadınların ruh sağlığının etkilendiği düşünülmektedir, bu etkiye sebep olan durumlar incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.4.4. Sığınmacı Kadınların Uyum Süreçleri

Bahsedildiği gibi sığınmacıların uyum süreçlerine genel çerçeveden bakıldığında bu süreci etkilediği düşünülen pek çok etken görülmektedir. Sığınmacıların uyum süreçleriyle ilgili genel çerçeveden ayrı olarak kadın sığınmacıların uyum sürecini ayrıca ele alacak olursak, sığınmacı kadınların ruhsal olarak yaşadıkları veya yaşayabilecekleri hassasiyetleri de göz

önünde bulundurarak bu etkenlerin daha ayrıntılı incelenmesi gerektiği görüşündeyiz. Sığınmacı kadınları uyum süreci içerisinde olumsuz etkileyebilecek faktörler daha ayrıntılı düşünüldüğünde birçok olası sebeple karşılaşılmaktadır. Göçmenlerin özellikle ruh sağlığını etkilediği düşünülen ve yaygın olarak bahsedilen en temel nedenlerin fiziki ve ekonomik koşullar olduğundan bahsetmiştik. Bu fiziki ve ekonomik koşulların sığınmacı kadınların uyum süreçlerinde de etkileyici faktörler olduğu görülmekle birlikte ek olarak kadınlarda yalnız olma ya da yalnız ebeveyn olma durumlarıyla da karşılaşıldığı bilinmektedir. Herhangi bir akraba, tanıdık biri, eş, arkadaş olmaksızın tek başına göç eden ya da göç etmek zorunda kalan pek çok kadın olduğu sığınmacı ve mültecilerle ilgili yapılan araştırmalar doğrultusunda incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle göç etmiş yalnız kadınların riskli durumlarla karşılaşma olasılığının daha fazla olabileceğini düşündürmektedir. Yalnız kadın olmanın yanı sıra tek ebeveyn olmak, erkek egemen toplumdaki kadına bakış açısı, kültürel deneyimler, yine bu durumlara da bağlı olarak cinsel ve toplumsal cinsiyete bağlı şiddet riskinin artması gibi kadınların uyum sürecini etkileyebilecek daha pek çok faktör olduğu da düşünülmektedir.

Özellikle kültüre bağlı olarak değişkenlik gösterebilecek olan sosyal iletişim konusunun da sığınmacı kadınların uyum süreçlerinde önemli düzeyde etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Kültürel etkilere veya yaşadıkları güvenlik problemleri ya da risklerine bağlı olarak kadınların hatta özellikle yalnız olan sığınmacı kadınların tanımadıkları insanlarla iletişime girmeme, sosyal ortamlarda bulunmak istememe gibi kişisel önlemlere bağlı durumların oluşabileceği görülmektedir. Sosyal iletişimin özellikle sığınmacı ve göçmenlerin uyum süreçlerinde çok önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal iletişimin uyum sürecinde olası etkilerinin göz ardı edilmemesi gerektiği ve sığınmacı kadınların kültürlenme ve uyum süreçlerinde azımsanmayacak düzeyde etkileyebileceği de ortadadır.

Ayrıca sığınmacıların yaşadıkları belirsiz süreçler (savaş, göç süreci, geri dönüş vs.), yerli halkla kurulan ilişki ve dışlanma gibi durumların genel olarak etkilerinin yanında özellikle bahsedilen yalnız olma gibi özel durumları olan sığınmacı kadınlar üzerindeki etkisinin daha fazla olabileceği ön görülmektedir.

Ülkemizde ki kadın göçmenlere bakıldığında da özellikle uyum sağlayamamış (yeni topluma ve kültüre adapte olamamış) göçmen ve sığınmacıların ülkelerinden ayrı kaldıkları süre arttıkça daha fazla sıkıntı çektikleri gözlenmektedir. Göçmen ve sığınmacıların yaşadıkları

bütünlük sağlayamama, üçüncü ülkeye yerleşme süreçleri ve/veya kendi ülkelerine dönmek isteme gibi belirsiz zamanlı durumların kişilerin ruh sağlıkları üzerinde de etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu konuyla ilgili pek bir araştırma bulunamamasının yanı sıra Heeren ve arkadaşlarının (2012), Iraklı sığınmacılarla yaptıkları bir çalışmada, ülkeleri dışında altı aydan az kalan sığınmacılarla iki yıl ve daha fazla kalanlar arasında psikiyatrik bozukluklar açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Daha uzun süre ülkesinden ayrı kalmış olan sığınmacılarda anksiyete, depresyon ve somataform bozukluklarının görülme sıklığının ülkelerinden yeni ayrılmış veya ayrılmak zorunda kalmış sığınmacılar arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuş, uzun süre ülkesinden ayrı kalmış kişilerde bu ruhsal bozuklukların görülme sıklığının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Heeren ve ark, 2012). Bu nedenle sığınmacıların iltica ettikleri yerde kalma sürelerinin de uyum süreçlerini etkileyebileceği gibi kadın sığınmacıların da aynı şekilde hatta daha önce belirtildiği üzere hastalık, yalnız olma vs. gibi özel sebepleri varsa bu süreçten daha fazla etkilenebilecekleri düşünülmektedir.

Göçmenlerin yeni yerleşim yerlerinde uyum sağlamalarının gittikleri toplum tarafından kabul görmenin, bekleyiş süresinin veya birtakım beklentilerin ve yeni toplumla ilişki kurulmasının birbirine bağlı durumlar olduğu, kişilerin ruh sağlığı üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Yine bu konuyla ilgili yapılan başka bir araştırma da psikiyatrik bozuklukların görülme oranının göçmenlerde yüksek olduğuna ve bu durumun ev sahibi toplumla bütünleşme ile göçmenler gibi özel grupların içyapısına bağlı olduğunu saptamışlardır (Krupinski ve ark., 2010). Toplumun içyapısının da bu süreçte ele alınmasının büyük önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Geleneksel toplumların içyapısında kadın ve erkeklere verilen roller düşünüldüğünde, özellikle erkeklere çalışıp para kazanma kadınlara ise ev işleriyle ilgilenme, yemek yapma gibi kültüre bağlı olarak toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden bakıldığında göçmen kadınların bu uyum sürecinde erkeklere oranla daha fazla etkilenebilecekleri düşünülmektedir. Bu geleneksel cinsiyete bağlı roller ile birlikte göçmen erkeklerin genel olarak çalışma, iş arama gibi problemlerle ilgilenmesi sebebiyle bu süreçte yerli halkla iletişime girmek zorunda olmaları, çevreyi tanıma zorunluluğunun oluşması gibi durumların erkek göçmenlerin göç ettikleri yeni yaşam alanlarını daha çabuk tanımalarına ve adapte olmalarına sebep olacağını düşündürmektedir. Özellikle daha önce yaşadığı ülkede hiç çalışmamış, sosyal çevresi komşu ve akrabalarından oluşan kadınların ise akraba ve arkadaşlarından ayrılma, aynı dili konuşamama, sokağa yalnız çıkamama, kaybolma veya kötü muameleye maruz kalma

endişesi gibi düşünceler sebebiyle hissettikleri korku ve endişenin yeni yaşam yerlerine uyum sağlama süreçlerini olumsuz etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Tüm bu faktörlere genel olarak bakıldığında, hemen hemen tüm göçmenlerin dil problemi, işsizlik durumları, yeni kültüre uyum sağlayamama ve toplumla iletişim kuramama, ayrımcılığa uğrama, dışlanma, yeni çevreye adapte olamama, aile ve tanıdık çevreden uzak kalma, eğitime devam edememe gibi pek çok açıdan sıkıntı yaşadıklarını görmekteyiz. Bu faktörlerin sığınmacıların uyum süreçlerini önemli ölçüde etkilediği gibi özellikle kadın sığınmacılar açısından daha fazla etkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle kadın göçmenlerde ruhsal bozuklukların daha fazla görülmesi sebebiyle de uyum sürecinde yaşanan tüm bu zorlukların kadın sığınmacılar üzerinde önemli etkiye sahip olabileceği düşüncesini desteklediği görülmektedir.

2.1.5. Göç Öncesi Deneyimler

Sığınmacı kadınların göç öncesi sahip oldukları yaşam koşullarının göç ile birlikte yaşadıkları kayıplara bağlı olarak göç sonrası yaşamlarını etkilediği bilinmektedir. Göç öncesi yaşam deneyimlerinin olumlu veya olumsuz olmasının göç sonrası yaşamlarını etkileyebileceği ön görülmektedir. Örneğin göç öncesi travmatik olaylar yaşamış olan kişilerin göç ettikleri yerlerdeki yaşamsal süreçlerini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Yine tam tersi bir şekilde düşünürsek göç öncesi olumlu deneyimleri olmasına rağmen göç etmek durumunda olan sığınmacı veya mültecilerin göç sonrası yaşam deneyimlerini farklı düzeylerde etkileyebileceği bilinmektedir.

Göç öncesi yaşam nasıl olursa olsun göçün birçok kayıp ve farklılıklara neden olduğu bilinmektedir. Göç ile birlikte yaşanan kayıpların; evleri, aileleri, ilişkileri, arkadaşları, yemekleri, dilleri, kültürleri gibi kaybettikleri birçok şeyin yanı sıra yeni bir coğrafyada yaşamaya başlamaları, yeni bir dil, farklı politikalar, bilinmeyen güçlerin içinde olmaları da bu kayıplar arasında sayılmaktadır (Ward ve Styles, 2005). Tüm bu kayıpların sığınmacıların göç öncesi sahip oldukları yaşam standartlarının değişmesine sebep olmakla birlikte bu değişimlerle baş etme, kişisel kaynaklarını kullanabilme durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle baş etme mekanizmalarını kullanabilmenin bu göç süreci içerisinde önemli etkisi olduğunu

düşünmekteyiz. Bu konuyla ilgili Ward ve Styles'ın 2005 yılında yaptıkları araştırmada insanların sahip olduğu kişisel dayanıklılığın göçmenlik sürecinde etkili olduğu belirtilmiştir (Ward ve Styles, (2005). Aynı çalışmada kişilerin sahip oldukları kişisel mücadelelerinin psikolojik süreçlerle birlikte göçmenlikle de sahip oldukları bu yeni yaşama uyum sağlama süreçlerini etkilediği söylenmektedir (Ward ve Styles, 2005). Bu çalışmada da görüldüğü gibi gerek uyum süreçleri gerek ruh sağlığı olsun kişilerin bireysel olarak baş etme mekanizmalarının göçmenlik sürecinde en önemli faktörlerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.6. Türkiye İstatistikleri

Genel olarak Türkiye'deki sığınmacılara bakıldığında çok fazla sığınmacı olmasının sığınmacıların Türkiye'deki yaşam koşullarını, olanaklarını etkilediği gözlenmektedir. Türkiye'nin de son yıllarda sıklıkla gündeme gelen bir konu olarak çok fazla göç aldığı bilinmektedir. İl Göç İdaresi tarafından 2016'da sunulan göç raporunda Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin sayısına bakıldığında 2005'ten bu yana dalgalanmalarla artış olduğu görülmekle birlikte en fazla artışın 2014 yılında (35.115.789) olduğu ve 2016 yılında ise 24.686.471 kişinin Türkiye'ye giriş yaptığı belirtilmiştir (Türkiye İl Göç İdaresi, 2016).

Türkiye'ye gelerek yaşam koşullarından memnun olmama ve refah düzeyi daha iyi olan bir ülkede yaşamak isteyen kişilerin illegal yollarla Avrupa ülkelerine gitmeye çalıştıkları bilinmektedir. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) illegal şekilde başka ülkelere kaçmaya çalışma hareketini düzensiz göç olarak tanımlamaktadır. Düzensiz göç sayılarına bakıldığında ise Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin 2016 yılında sunduğu istatistiklere göre 293.299 kişinin düzensiz göç etmeye çalıştığı belirtilmiştir (BMMYK, 2016). Türkiye'den düzensiz göç etmeye çalışan sığınmacı ve göçmenlerin geneli deniz yoluyla illegal şekilde kaçmaya çalışarak deniz kazaları yaşamakta oldukları ve bu kazaların birçok kişinin ölümü veya kayıpla sonuçlandığı bilinmektedir. Düzensiz göç ile yaşanan kazalara bağlı olarak ölüm veya kayıp istatistiklerine bakıldığında 2016 yılında 3.205 kişinin ölü ya da kayıp olduğu belirtilmiştir (BMMYK, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE METOD

Bu bölümde araştırmanın amacından, hipotezlerinden, örneklemeden ve veri toplama yönteminden bahsedilmiştir.

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Ege Bölgesinde yaşayan sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumların araştırılması amaçlanmıştır. Ege Bölgesinde yaşayan sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumlar ana hatlarıyla anlaşılmasına çalışacaktır.

3.2.Örneklem Seçimi

Araştırmanın örnekleme İzmir Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'ndeki sığınmacılardan rastgele, her yaş grubundan 32 kadın seçilerek oluşturulmuştur. Ayrıca örneklem için seçilen sığınmacı kadınların 18 yaş ve üstü olması durumuna dikkat edilmiştir. Görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış sorular ayrıntılı görüşülmesi gerektiği için örneklem çok büyük tutulmamıştır.

Araştırmayı uygulamak için Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nden yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara onam formu imzalatılmıştır. Verileri toplamak için kullanılan anket formu araştırmacı tarafından katılımcılarla yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Yapılan görüşmelerde Türkçe bilmeyen katılımcılara sahip oldukları dillere göre çok iyi düzeyde Arapça ve Farsça bilen tercümanlar eşlik etmiştir. Araştırma kişilerin gönüllülük esasında uygulanmıştır. Görüşmelerden önce kişilere görüşme sırasında herhangi olumsuz bir şey hissettikleri takdirde görüşmeyi kesebilecekleri bilgisi verilmiştir. Katılımcılara görüşme sonrasında nasıl hissettikleri sorulmuş ve gerek görüldüğünde klinik müdahaleler yapılmıştır.

3.3.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Yöntemi

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde tarafımızdan hazırlanan ve ilk sayfasında demografik bilgiler kısmı bulunan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılara verilen formda isim bilgisi kişilerin deneyimlerinin önemli olması ve bu deneyimlerini paylaşan katılımcıların gizliliği sebebiyle istenmemiştir.

3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Anket Formu

Formun bir kısmı katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin toplandığı (yaş, uyruk, medeni durum, eğitim durumu vb.) ve kişilerin Türkiye’de birlikte yaşadıkları kişiler, Türkiye geliş tarihi gibi önemli görülen bilgileri içeren bir alandan oluşmaktadır.

Yarı yapılandırılmış anket formunun diğer kısmında ise katılımcıların kişisel deneyimlerine yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır. Formun bu bölümünde katılımcıların ülkelerinden ayrılma sebepleri, Türkiye’deki yaşam koşulları ve yaşantıları, göç etmeden önce ülkelerindeki yaşantıları ve ülkelerinde yapabiliş Türkiye’de yapamadıkları veya alışmakta zorlandıkları durumlar, sağlık sorunları, ruhsal durumları, ruhsal durumlarının daha iyi olması için neler yapabilecekleri ve genel olarak göçün üzerlerinde yarattığını düşündükleri olumlu olumsuz etkiler sorulmuştur. Genel olarak bu form kişilerin göç deneyimlerini ve bu deneyimlerinin ruh sağlığına etkilerini anlamaya yönelik sorular içermektedir.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle elde edilen veriler niteliksel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Kişilerin içinde buldukları sosyokültürel alt yapısını arka planda bırakmamak, yaşamları hakkında bağlı oldukları ortamlar ve koşullar çerçevesinde bilgi edinmek, değerlendirmek ve analiz etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bilgiler nitel araştırma yöntemlerinden mülakat yöntemi kullanılarak hazırladığımız yarı yapılandırılmış formlar aracılığıyla toplanmış ve analiz edilmiştir.

Araştırma yöntemi olarak, katılımcılara uygulanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, daha önce ele alınan nitel araştırma yöntemleri göz önünde bulundurularak katılımcıların yanıtları kategorize edilerek betimlenmiştir. Nitel verilerin analizi konusunda bilinen yaklaşımlar arasında yer alan ve Strauss ve Corbin (1990) tarafından geliştirilen kodlama

yöntemidir. Söz konusu nitel veri analizi sürecinde, araştırmacı, kodlama sürecine, verilerin kavramlaştırılması ile başlamaktadır. Kavramsallaştırma, bir gözlemden, bir cümleden ya da bir paragraftan hareket ederek ilgili olay, düşünce ya da olguyu ifadelendirme olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacı araştırma konusu olan olay ve olgulara yönelik katılımcılara bazı sorular yönelmektedir. Araştırmacının sorulara aldığı yanıtlar doğrutusunda, cevaplara dayalı olarak olay ve olgular karşılaştırılır ve benzer nitelikteki olaylar aynı ifadeler altında sınıflandırılır. Bu sürecin sonunda araştırmacı oldukça fazla miktarda kavram elde etmiş olur. Bu aşamada araştırmacı birbiri ile ilişkili kavramları gruplandırmasıyla birlikte, çeşitli kategoriler ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada, katılımcıların verdiği yanıtların olumlu ya da olumsuz olması veya konuya ilişkin tüm verilerin değerlendirilmesi ile ortaya çıkan temalar doğrutusunda sınıflandırma yapılmıştır. Kategorizasyona ilişkin betimleyici bulgular, araştırmanın sonuçlar bölümünde yer almaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların doğrudan ifadeleri araştırmanın bulgular kısmında alıntılar halinde verilerek örneklem üzerinde karşılaştırmalar yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Yapılan niteliksel analiz sonucunda İran, Irak, Afgan, Suriye gibi farklı ülkelerden Türkiye'ye gelen farklı etnik kökene sahip sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumların değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Bu bölümde alt başlıklar halinde söz konusu etkenlerin neler olduğu, bu etkenlerin görüşmecı kadınların ruh sağlığını ne yönde etkilediği ve genel olarak yaşadıkları göçün sığınmacı veya mülteci kadınların önceki yaşam deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda kişilerin ruh sağlığı üzerinde hangi yönlerden nasıl bir farklılaşma yarattığı detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

4.1. Demografik Değişkenlerin Yüzdesel Dağılımları

Araştırmaya katılan rastgele seçilmiş 32 kadın sığınmacınının 10'u Suriyeli, 3'ü Afganistanlı, 2'si Iraklı ve 17'si İranlıdır. Görüşmeye katılan bu kadınların sosyo-demografik bilgileri ise şu şekildedir;

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Frekans Dağılımları

	İranlı Kadın Sayısı	Suriyeli Kadın Sayısı	Iraklı Kadın Sayısı	Afganistanlı kadın Sayısı
Eğitim Durumu				
Okumamış	0	3	0	2
İlkokul	1	6	0	0
Lise	8	1	2	1
Yüksek Öğretim	8	0	0	0
Medeni Durumu				
Evli	8	10	1	1
Bekar	9	0	1	2
Çocuk Sayısı				
Çocuğu yok	7	1	1	2
0-3 çocuk sahibi olan	9	3	1	1
4 ve daha fazla çocuk sahibi olan	1	6	0	0
Yaş Aralığı				
18-25	2	2	1	2
25-35	8	4	0	1
35+	7	4	1	0

Bu demografik bilgilere bakıldığında; İranlı kadın sığınmacıların diğer etnik kökenlerdeki kadınlara göre eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmüştür. Suriye ve Afganistan'dan gelen kadınların eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu hatta okumamış kişi sayısının fazla olduğu

da verilen arasında dikkat çekmiştir. Demografik verilere bakıldığında dikkat çeken bir başka durumun ise Suriyeli kadınların hepsinin evli olması ve sıklıkla dörtten fazla çocuğa sahip olmalarıdır. İran, Afganistan ve Irak'tan gelen kadınlarda ise evli ve bekar oranın hemen hemen eşit sayılarda olduğu görülmüştür.

Bu araştırmaya genel olarak demografik bilgiler açısından bakıldığında yani hem kişilerle yapılan görüşmelerin ayrıntıları hem de tablo da ortaya koyduğumuz veriler dikkate alınarak değerlendirdiğimizde; çocukları olan sığınmacı kadınların genel olarak çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamama ve çocuklarının eğitim, iş hayatı gibi gelecekleriyle ilgili endişeleri olduğu, çocuk sahibi olmayanların ise fiziksel ihtiyaçlarının yanında eğitim, iş, statü gibi kişisel gelişim ile ilgili ihtiyaçlarından bahsetmeleri dikkat çekmiştir. Yine eğitim seviyesi göz önünde bulundurulduğunda en az lise öğrenimini tamamlamış sığınmacı kadınların hiç eğitim almamış veya en fazla ortaokula kadar eğitime devam etmiş sığınmacı kadınlara oranla ankette yer alan “Ruh sağlığınızın daha iyi olması için imkânınız olsa neler yapardınız?” sorusuna verdikleri cevapların farklılık gösterdiği görülmüştür. Hiç eğitim almamış veya en fazla ortaokula kadar eğitim almış olan sığınmacı kadınların genellikle fiziksel ve maddi ihtiyaçlarının giderilmesi, özellikle çocukları olan kadınların çocuklarının ihtiyaçlarına ve geleceğine yönelik talepleri olduğu görülmüştür. En az lise eğitimi almış olan sığınmacı kadınların ise genel olarak çalışma, mesleğe devam edebilme, sosyal statü, eğitime devam etme, çeşitli kurs ve fiziksel aktivitelere katılma gibi istekleri olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2. Niteliksel Analizde Elde Edilen Sonuçlar

Yapılan niteliksel araştırmada kişilerle bire bir görüşme yapılarak yarı yapılandırılmış anket formu doldurulmuştur. Farklı uyruklardaki katılımcıların bu anket formuna verdikleri yanıtlar ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Yaptığımız bu değerlendirmede İran, Irak, Afgan ve Suriye gibi farklı ülkelerden çeşitli sebepler nedeniyle göç eden ve/veya göç etmek durumunda kalmış kadınların ruh sağlığını etkilenildiği düşünülen durumların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda katılımcı sığınmacı ve göçmen kadınlarla yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde farklı etnik kökenlere sahip katılımcıların bahsettikleri ortak durumlar dikkat çekmiştir.

Katılımcıların sorulara vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda oluşturulan ortak paydaların dağılımı her soru için Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2. Katılımcıların sorulara verdiği yanıtların konu bazında frekans dağılımları

Ne oldu da ülkenizi terk etmek zorunda kaldınız?				
	İranlı Kadınlar	Suriyeli Kadınlar	Afgan Kadınlar	Iraklı Kadınlar
Dini Sebepler	8			
Aile Baskısı	8		1	
Travma	1			
Savaş		10	1	
Tehdit				2
Ekonomik			1	
Şu anda bulunduğunuz yerde nasıl bir yaşantınız var?				
Olumlu	4	2	1	2
Olumsuz	13	8	2	
Göç etmeden önce yaşadığınız yerde yapabildiğiniz ve alışmakta zorlandığınız neler var?				
Çalışmak/işsizlik	10	3		
Eğitim	2	1		
Barınma	1	2	1	
İletişimsizlik	2	1	1	2
Finansal	1	1		
Herhangi bir durum yok	1	2	1	
Bulduğunuz yer genel olarak sağlığını nasıl etkiliyor? Anlatılabilir misiniz?				
Olumlu	3		2	
Olumsuz	12	5		2
Fark etmiyor	2	5	1	
İçinde bulunduğunuz ortam ruh sağlığını nasıl etkiliyor?				
Olumlu	8	2	1	1
Olumsuz	9	6	1	1
Fark etmiyor		2	1	
Özellikle ruh sağlığınızın daha iyi olması için imkânınız olsa neler yapardınız?				
Hobi Edinmek	3			
Eğitim	2		1	2
Çalışmak	5			
Geri Dönmek	2			
Güvende olmak	3	3	1	
Finansal Yardım	1	2		
Çocukların geleceği	2	4		
Belirtilmemiş		1	1	
Göçün sizin üzerinizde yarattığını düşündüğünüz olumlu etkiler				
Düşünce özgürlüğü	3			
Özgürlük	11	6	2	2

Olumlu Etki Yok	3	4	1	
Göçün sizin üzerinizde yarattığını düşündüğünüz olumsuz etkiler				
İşsizlik	4	3		1
Eğitim	1			1
Aile	7	3		
Bireysel/psikolojik	3	1		
Olumsuz etki yok	2	3	3	
TOPLAM	17	10	3	2

Kişilerin verdiği cevaplara göre yapılan sınıflandırma ve kodlamalara bakıldığında, öncelikli olarak ülkelerini terk etme sebebinin etnik kökenlere göre çok farklı olduğu görülmüştür. İranlı kadınlar dini sebepler ve aile baskısı durumlarından bahsederken Suriyeli kadınların hepsi savaş sebebiyle geldiğini belirtmiştir. Afganistanlı kadınlar da ise hem aile baskısı hem de savaş sebebiyle geldiğini belirten kişiler olduğu görülmüştür. Iraklı kadınların ise ülkelerinde aldıkları tehditler sebebiyle geldikleri belirlenmiştir.

Sığınmacı kadınlar arasında Türkiye’de içinde buldukları yaşamla ilgili olumsuz cevap verenlerin sayısının olumlu cevaplara göre oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bu kadınlarla yapılan görüşmelerin ayrıntılarına bakıldığında çeşitli etnik kökenleri olan sığınmacı ve mülteci kadınların sıklıkla Türkiye’de içinde buldukları yaşam koşullarının zorluğundan bahsettikleri görülmüştür. Bahsedilen bu yaşam koşulları içinde genel olarak konut, iş bulamama, maddi sıkıntılar, çalışma koşulları, dil problemi, eğitim sorunları, çevresel farklılıklar ve kültürel değişkenler ile ilgili durumları öncelikli olarak dile getirmişlerdir. Bu nedenle öncelikli olarak kişilerin bahsettikleri yaşam koşulları değerlendirilmiş ve bu yaşam koşullarının kişilerin ruh sağlığına etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Temel yaşamsal ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadıklarını belirten sığınmacı kadınlar bu sebeplerle yaşadıkları stres, üzüntü ve endişelerini sıklıkla dile getirmiş ve ihtiyaçlarının karşılanmamasının psikolojik olarak kendilerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Sığınmacı kadınların hem sağlık hem ruh sağlığı konusunda olumsuz yanıtların fazla olduğu da yapılan analizde görülmüştür. Bu sebeple sığınmacı kadınlarla yapılan görüşmelerin ayrıntılarına bakıldığında temel yaşamsal ihtiyaçları dışında birçok farklı yaşam koşullarının ruh sağlıkları üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsettikleri görülmüştür. Katılımcıların bazıları ülkelerinde sahip oldukları (ev, araba, eğitim koşulları gibi) olanaklarını Türkiye’de

bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun da refah düzeylerinin düşmesiyle birlikte sahip oldukları statü ve mesleklerden ziyade işçi sınıfı olarak çalışabildiklerini üzümlerle belirtmişlerdir. Bu durumun sürekli bir durum olmasının düşünülmesiyle de mutsuz oldukları ve endişe duydukları görülmüştür. Bunların yanı sıra kültürel problemlerden de bahsetmişlerdir. Sıklıkla yabancı olmaları sebebiyle diğer kişilerden farklı muamele yapıldığını ve dışlandıklarını belirten sığınmacı kadınların bazıları ülkelerinde de çeşitli sebeplerle (örneğin dini tercihler) dışlandıklarını ve aynı durumu Türkiye’de de yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun menşei ülkelerinde yaşadıkları durumla aynı olmasının orada üzerlerinde yarattığı psikolojik baskıyı burada da hissetmelerine sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bu kişilerin yaşadıkları bu baskılardan hiçbir zaman kurtulamayacağı düşüncesinin de eklenmesiyle çaresizlik hissettikleri yapılan görüşmeler sırasında da anlaşılmıştır. Bahsettiğimiz bu yaşam koşullarının sığınmacı kadınların ruhsal açıdan üzerlerinde yarattığı olumsuz etki sebebiyle karmaşık olarak bahsedilen bu yaşam koşullarının ayrı ayrı ele alınarak daha ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulması gerektiğini düşündürmüştür.

Bu nedenle araştırmaya katılan sığınmacı ve mülteci kadınların zorlandıklarından bahsettikleri yaşam koşullarını tek tek ele alacağız. İlk olarak kişilerin barınma yani konut ihtiyacından bahsedecek olursak, araştırmaya katılan sığınmacı kadınlar ilk olarak ev bulmanın başlıca bir problem olduğunu, ev sahiplerinin evlerini yabancılara kiraya vermek istemediklerini ve yaşamak için buldukları evlerin eski ve döküntü olduğunu, bulabildikleri evlerin çoğunda doğalgaz olmadığını, aynı zamanda çok yüksek kiralar istendiğini paylaşmışlardır. Çok temel bir ihtiyaç olan barınmanın yani yaşanabilecek bir ev olmasının psikolojik açıdan öneminin çok büyük olduğu bilinmektedir. Bağlanma kuramında “ev” gerek metaforik gerek mecazi olarak da psikososyal gelişimde önemli bir yer tutar. Psikososyal gelişimde önemli bir yeri olan bağlanmada (attachment) güvenli yer (safebase) kişinin sağlıklı bir obje ile bağlanması yani “anne” figürü olarak da önem kazanır. “Ev” bir bakıma psikososyal gelişimi güvenli bir ortam güvenli bir liman olarak ön plana çıkmaktadır.

Sığınmacı kadınlar yüksek kiralar sebebiyle bir evi birkaç kişi ile paylaşmak durumunda kaldıklarını, bu nedenle evlerin küçük ve eski olmasının yanında bir de bu evlerde kalabalık yaşamaktan rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Bu durumun biraz önce bahsettiğimiz bağlanma (attachment) oluşumunu ve kişinin yaşadığı yere bağlanmasını engelleyecek bir durum olarak görülmüştür. Bir kadın sığınmacı “Ev” in önemini şöyle ifade etmiştir:

“Üç oda var evde. Bir oda bize ait. Bir oda da kaynanamlar, bir oda da elimler kalıyor. Hepimiz aynı evde yaşamak zor oluyor ama kiralar pahalı olduğu için mecburuz. İmkânım olsa evimi ayrı yapardım.”

Başka bir sığınmacı kadın ise,

“Benim evim çok soğuk. Kapıları eski açık, geceleri çok soğuk. Soba da var ama soba da olsa çok soğuk.” şeklinde evini tanımlamıştır.

Sığınmacıların bir kısmı; özellikle Suriye’den gelen kadın sığınmacılar akrabalarıyla ya da tanıdıkları birkaç aile ile birlikte yaşamak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Diğer ülkelerden gelen kadın sığınmacılar da çoğu zaman birlikte kaldıkları kişileri tanımadıklarını, fakat kaldıkları evin kirasını tek başlarına karşılayamayacakları için başkalarıyla kalmaya mecbur olduklarını ifade etmişlerdir. Görüşmeye katılan kadın sığınmacıların sıklıkla kalabalık yaşama konusunda ya da yabancı birileriyle yaşamak zorunluluğundan bahsetmeleri bu konunun sığınmacılar için önemli ve bahsettiğimiz bağlanma ve güvenli yer bakımından ruh sağlığı açısından eksik kalan bir durum olarak görülmüştür.

Genel olarak sığınmacıların yaşam koşulları ile bahsettikleri bir başka durum ise iş ile ilgili problemlerdir. Araştırmaya katılan farklı etnik kökenlere sahip çoğu sığınmacı ve mülteci kadın iş bulamadıklarını, bulsalar bile çalışma izni olmadıkları için sigortasız çalıştıklarını, iş yeri sahibi tarafından istedikleri zaman işten çıkarıldıklarını, çok düşük maaşlarla çalıştırıldıklarını, hatta zaman zaman maaşlarının verilmediğini ve çalışma izni olmadığı için çalışmakta oldukları yeri şikâyet edemediklerini ve kötü davranıldığını dile getirmişlerdir. Bir başka iş bulamama sebebinin de aynı dili konuşmuyor olmanın sebep olduğundan bahseden bazı görüşmeciler iş bulduklarını, fakat Türkçe bilmedikleri için işe alınmadıklarını da dile getirmişlerdir.

Bir sığınmacı kadının işi ile ilgili

“Fabrikada çalışıyorum. Mendil üreten bir fabrika. Paketleme ve temizlik işlerini yapıyorum. Çok kötü davranıyorlar ve Türk vatandaşlarına göre iki yüz lira az veriyorlar.”

Şeklinde ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan sığınmacı kadınlar dil bilmemenin iş bulma konusunda engelleyici bir faktör olmasının yanında bu durumun pek çok alanda sıkıntı olduğunu da belirtmişlerdir. Türkçe bilmeyen kadın sığınmacılar herhangi bir yere giderken dahi dil bilmemenin problem olduğunu, özellikle market alışverişleri, hastane işlemleri/muayeneler, ulaşım aracı kullanma, ev sahibi ve komşularla iletişim gibi basit görüldüğünü düşündükleri pek çok alanda zorluk yaşamalarına sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerden de anlaşıldığı gibi göç edilen yerdeki dili bilmemenin başta kişilerle iletişim kurmak ve hemen hemen günlük hayatın tamamında önemli olduğunu ve yaşam koşulları üzerindeki etkisini ortaya koymuştur.

Bir sığınmacı kadının dil bilmeme sebebiyle yaşadığı zorlukları

“Dil öğrenmek zordu. Dilden dolayı her şey zor oldu.”

Şeklinde ifade etmesi de bu durumun sığınmacılar üzerindeki etkisini biraz daha anlaşılır kılmaktadır.

Sığınmacı ve mülteci kadınların eğitim konusunda genellikle kendilerinden önce çocuklarından bahsetmeleri dikkat çekmiştir. Bazı sığınmacı kadınlar eğitimlerine devam edemediklerinden bahsederken diğer görüşmeciler kadınlar ise çocuklarının eğitimlerine devam edememesinden, devam etseler dahi çocuklarının ana dillerinde eğitim alamıyor olmalarından söz etmişlerdir. Bazı sığınmacı kadınlar ana dillerinde eğitim alamıyor olmalarının çocukları için çok ciddi bir problem oluşturduğunu, ülkelerine geri dönüş söz konusu olduğunda burada aldıkları eğitimin kendi ülkelerinde işe yaramayacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra çocuklarının gittikleri okullarda ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve dışlandıklarını, bu sebeple çocuklarının okula devam etmek istemediklerini de ifade etmişlerdir. Türkiye’de en fazla liseye kadar okuyabildiklerini, lisans ve lisansüstü eğitimlere alınmayacaklarını düşündüklerini, bu düşüncelerinin kendilerini kaygılandırıldığını da dile getirmişlerdir. Bu sebeple eğitim konusunda bir geleceklerinin olmadıklarını düşündüklerini söylemişlerdir.

Görüşmeciler kadınlar bahsettikleri konaklama (ev), iş, dil ve eğitim konusunda yaşadıkları problemlerin yanı sıra yaşadıkları yerlerde içinde buldukları çevre koşullarının da yaşamlarını çok fazla etkilediğinden bahsetmişlerdir. Özellikle ülkelerinden yani tanıdıkları, bildikleri yerlerden uzak olmanın, tanımadıkları bir çevrenin içinde olmanın kendilerinde yarattığı tedirginlik hissi, yeni yaşam alanlarına alışana kadar hissettikleri güvensizliklerden de

sıklıkla bahsettikleri görülmüştür. Çocuk sahibi olan sığınmacı kadınların çocuklarını sokağa bırakamadıklarını (güvenlik sebebiyle endişe hissettiklerini), parkta oynamaya götüremediklerini, yabancı oldukları için ve gerek medyadan gerek buldukları çevrelerde karşılaştıkları olumsuz tepkilerden dolayı yerli halktan nasıl tepki alacaklarını bilememenin verdiği tedirginlikten ve bu duruma bağlı olarak kamusal alanlarda kendilerini rahat hissetmediklerinden de bahsetmişlerdir. Sığınmacı kadınlar yaşadıkları çevreden bahsederken bir kısmının zaman zaman komşularından ve çevrelerindeki diğer insanlardan olumlu tepkiler aldıkları, hatta birtakım yardımlarda buldukları söylenirken diğer yandan bazı kadın sığınmacıların da çevrelerinden çok fazla olumsuz tepki aldıkları; dışlandıkları, istenmedikleri, kandırıldıkları durumlardan bahsettikleri görülmüştür.

Bu gibi olumsuz tepkilerle karşılaşan bir kadın sığınmacının

“Çocuklarım hep evde oturuyor. Parkta oynamak istiyorlar ama komşular bir şey söyler bir şey yaparlar diye dışarıya çıkaramıyorum.”

Şeklinde bu durumu dile getirmesi konuyla ilgili dikkat çeken ifadelerden biri olmuştur.

Alışılmış olan çevreden farklı bir yerde yaşamının ortaya çıkardığı kültürel farklılıkların da yaşam koşullarını etkilediği anlaşılmaktadır. Farklı etnik kökenleri olan sığınmacı ve mülteci kadınlar kültürel farklılıkların ve bu farklılıkların ortaya çıkardığı koşulların sosyal yaşantılarını etkilediklerini dile getirmişlerdir. Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan sığınmacı kadınların hemen hemen hepsi olumsuz gördükleri bu benzerliklerin ya da farklılıkların yaşam koşullarını etkilediklerini belirtmişlerdir. Bahsedilen farklılıklardan genel olarak bahsedecek olursak; yaşam tarzı, giyim tarzı, yemek kültürü, sosyal iletişimdeki farklılıklar, davranışsal farklılıklar, inanışlar, cinsiyete bağlı farklı normlar gibi durumlar dile getirilmiştir.

Farklı etnik kökenlerdeki kadın sığınmacıların sahip oldukları kültüre göre bahsettikleri bu kültürel farklılıklar kişilerin kendi kültürel yapıları dikkate alınarak ayrıca ele alınmıştır. Irak'tan göç eden bir kadın sığınmacı yaşadığı kültürel farklılıkları şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendimi daha özgüvenli hissediyorum. Yalnız çıkabiliyorum. Bir sürü şey yapabiliyorum. Olumsuz şey akrabalarımızı bıraktım. Çok uzak ve bizde gidemiyoruz oraya. Eğitim biraz farklı. Dilim önce kötü olduğu için derslerim düştü. Sonra düzeldi ama.”

İran'dan göç eden bir kadın sığınmacı da yaşadığı kültürel farklılığa ilişkin şunları dile getirmiştir:

“İran’den daha iyi burada kadınlar hiçbir yasak bir şey yok. Kadınlar erkek gibi bakıyor. Ama orada yok. Pek bazı sorular soruyor. Türkiye’de yani Türkler çok meraklı. Bizim ülkemizde böyle değil. İnsanlar çok meraklı. İran’da kimse size sormuyor; nerelisiniz? Nereden geldin? Hayatta sormaz. İran’da kimse sormuyor. Herkes kendi hayatına bakıyor.”

Suriyeli kadın sığınmacılar ise

“Burada olumlu olan tek şey güvende olmamız. Çocuklarımızı kaçıracaklar mı, uçak mı vuracak diye korkmuyorum. Dil problemi olumsuz olarak. Çok zorlanıyoruz. Nereye gitsen tercüman lazım oluyor. Tercüman para istiyor.”

“Orada istediğimiz zaman her şeyi alırdık ama burada kirayı bile ödeyemiyoruz. Yemede, gezmede, kıyafette daha iyiydi. Evimiz iyiydi. Burası her taraftan zor; maddi durum, iş. Orada her şey ucuzdu. Üç ay çalışmasak bile geçinirdik. Paramızda artardı.”

Şeklinde ifadelerle yaşadıkları kültürel farklılıkları anlatmaya çalışmışlardır.

Görüşmeciler kadınların bahsettikleri bu çevresel koşullar, kültürel farklılıklar ve dini inanışların da bahsettikleri diğer koşullar (Konut, iş, eğitim, dil problemleri) kadar ruh sağlığı üzerinde ciddi düzeyde etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Gerek çevresel durumlar ve sosyal ilişkilerin gerek kültürel farklılıkların kişilerin ruh sağlığı üzerinde baskı ve stres yarattığı görülmektedir. Kişilerin çevreyi tanınamalarının güven problemi oluşturduğu, bu sebeple dışarı çıkmak istememe veya yalnız çıkmaktan çekinme gibi bir takım endişe verici durumlarla belirttikleri görülmüştür. Kültürel değişkenlerin ortaya çıkardığı farklılıkların halk arasında dikkat çektiği durumlardan bahsedilmekte ve bu durumların kişilerin üzerinde yabancılaşma ve baskı hissettikleri sonucunu ortaya koymaktadır.

Yapılan görüşmelerde dini inançları yoğun olan sığınmacı kadınların baş etme mekanizmalarının daha güçlü olduğunu düşündürmüştür. Bu kişilerin yaşadıkları problemlerinden bahsederken sıklıkla *“Allah’a çok şükür idare ediyoruz”* gibi ifadeler kullandıkları dikkat çekmiştir. Dini inanışların sığınmacı kadınların yaşadıkları problemlerle baş etme yöntemi olarak dua etme, namaz kılma gibi ibadet etme veya Hristiyan olanlar için kiliseye gitmek gibi davranışların kendilerini rahatlattığını dile getirmişlerdir. Bu sebeple güçlü dini inanışı olan sığınmacı kadınların dini düşünce ve davranışlarla kendileri rahatlatılabilmelerinin ruh sağlıkları üzerinde bu gibi baş etme mekanizmalarının olumlu etkisi

olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra dinsel konuların kişilerin dışlanma, ayrımcılığa uğrama gibi durumlara sebep olduğu da belirtilmektedir. Bu iki farklı durum değerlendirildiğinde ise dini inanışların olumlu ya da olumsuz ruh sağlığı üzerinde iki farklı yönde etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

İran'dan gelen bir sığınmacı kadın dini inanışı sebebiyle ülkesinde yaşadığı ve burada yaşadığı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Eşim tarafından sürekli dinimden (Bahai) dolayı devlete şikâyet edilmekle tehdit ediliyordum. Huzurum yoktu, korkuyordum. Devlet öğrenirse işkence ederdi. Burada ise kendi dinimi ifade edebiliyorum. Özgürce konuşup düşüncemi ifade edebiliyorum.”

Başka bir İranlı katılımcı ise:

“Ailem eşimin Bahai olduğunu öğrendi. Ben de 13 yıl önce Bahai oldum. Ailem bunları öğrenince ayrılmamı istediler. Çocuklarımızı almaya çalıştılar, tehdit ettiler ve beni zorla götürmeye çalıştılar çocuklarımızın önünde. Öldürmekle tehdit ettiler beni. Dava ettiler, mahkemede de hâkim eğer ailen Bahai olduğunu kanıtlarsa idam kararını çıkartırız dedi. Ben de korktum.” Şeklinde ifadeleriyle dini inanışı sebebiyle ailesi tarafından kabul edilmediğini ve bir takıp olumsuz durumlara maruz kaldığını belirtmiştir.

Yine ruhsal açıdan sığınmacı kadınların baş etme yöntemlerini anlamaya ve kendilerine daha iyi olmaları için istedikleri şeylere yönelik sorulan sorularda ekonomik durumun iyileşmesi, çalışmak, eğitime devam edebilmek, spor yapmak, çeşitli kurslara katılmak, dil öğrenmek, ev sahibi olmak, ülkelerinden daha uzakta bir yerde yaşamak gibi şeyler söyledikleri görülmüştür.

Eğitim seviyesi düşük olan bazı sığınmacı kadınların da bu soruya genel olarak *“Fark etmez.”*, *“Hiç düşünmedim.”* gibi yanıtlar verdiği görülmüştür. Bu durum göç deneyimi yaşayan kadınların eğitim seviyesi ile ruhsal olarak hissettikleri etkiler ve bu etkileri ifade etme arasında anlamlı bir ilişki olabileceğini düşündürmüştür.

Lise mezunu bir sığınmacı kadının

“Orada üniversiteye gidiyordum, tahsilime devam ediyordum, kurslara gidiyordum orada hayatım doluydu. Fakat burada devam edemedim. Tahsilime devam etmeyi çok isterdim

çünkü okumayı çok seviyorum. Ama gerçekten imkânım yok çünkü onun masraflarını üniversite masraflarını karşılayacak durumum yok.” şeklinde ifadesi ve yüksek lisans mezunu başka bir sığınmacı kadının bu konuyla ilgili olarak “Ben çalıştığım zaman daha enerjik oluyorum seviyorum çalışmayı. Şimdi mesela Türkiye’de ben hep şey diyorum spor için çok iyi kadınlar için ama spor salonları da Manisa’da çok pahalı. Ucuz değil. Mesela ben spor merkezine gittiğimde 100-150 ‘den aşağı yok. Dansa gittik o da aynı. Yani maddi durumun olmadığı için hiçbir şey yapamıyorsun.” Şeklinde ki ifadeleri de bu içerik analizini daha anlaşılır kılmaya yardımcı olmaktadır.

Sığınmacı kadınlarla yapılan görüşmelerde ruh sağlığını etkilediği düşünülen başka bir durumun da kişilerin göç öncesi deneyimleri olmuştur. Göç öncesi menşei ülkesindeki yaşam koşulları (iş, konaklama, eğitim, sosyal yaşam gibi) iyi olan sığınmacı kadınların göç sonrası zorlu yaşam koşullarına yani daha önce sahip oldukları yaşam olanaklarını olmayışına alışmakta zorlandıkları dikkat çekmiştir. Göç öncesi yaşadıkları ülkede zorlu yaşam koşullarına sahip sığınmacı kadınların ise Türkiye’de karşılaştıkları zorluklardan daha az yakındıkları ve bu durumun kendi ülkelerinde de öyle olduğunu belirterek çok farklılık olmadığını dile getirmelerinin bu araştırma kapsamında ruh sağlığını etkilediği düşünülen göç öncesi yaşantısının önemini ve ruh sağlığı üzerinde etkisini ortaya koymuştur. Yaşam koşulları bağlamında göç öncesi olumlu yaşam koşulları olan ve göç sonrası zorlu yaşam deneyimleri yaşayan sığınmacı kadınların başta stres ve depresyon bozuklukları olmak üzere psikolojik açıdan problem yaşama riskini arttırdığını söyleyebiliriz. Bu nedenle sığınmacı kadınların göç öncesi yaşam deneyimlerinin; göç sonrası yaşamlarını, göç ettikleri yerle bütünleşme süreçlerini ve ruhsal durumlarını etkilediğini söyleyebiliriz.

Yapılan araştırmada sığınmacı kadınların komşularıyla olan iletişimleri, kabul görme, yardımlaşma gibi olumlu ilişkilerin kendilerini memnun ettiği ve bu gibi sosyal ilişkilerin iyi olmasının sığınmacıların kültürel olarak adaptasyon sağlama sürecinde pozitif etkisi olduğunu göstermiştir. Sosyal anlamda sağlanan uyum ve desteğin yanı sıra yaptığımız araştırma neticesinde elde ettiğimiz önemli sonuçlardan biri de aile, arkadaş, akraba, eş gibi yakınlık duyulan kişilerle birlikte olmanın da sığınmacı kadınların kültürlenme sürecinde uyum sağlanmasını önemli düzeyde olumlu yönde etkilemekte olduğudur. Bu birliktelikler, yakın ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda ve yaptığımız araştırmada rastladığımız yalnız olan kadınların yani herhangi bir aile üyesiyle birlikte olmayan, eş, arkadaş ve akrabalarından uzak

olan, yakınlık duyduğu birileri olmayan kadınların göç ile ilgili hemen hemen her konuda olduğu gibi kültürlenme ve uyum sağlama süreci ile ilgili konularda da yakınlarıyla birlikte olan kişilerden daha fazla zorlandıkları görülmektedir. Bu durum ailesi, eşi veya akrabalarıyla problemler yaşayan kişiler için de yakınlık duyabilecekleri, güvenebilecekleri birine ihtiyaç duyduklarını göstermiştir.

Görüşme yapılan farklı etnik kökenlerdeki sığınmacı kadınların ruhsal sağlıklarını etkilediğini söyledikleri ve hemen hemen hepsinin ortak olarak bahsettiği genel yaşam koşullarına ilişkin durumlar incelenmiştir. Sığınmacı kadınların sıklıkla bahsettikleri bu durumlar niteliksel analizlerde daha detaylı bir şekilde, katılımcıların ait olduğu sosyokültürel arka planlarını göz ardı etmemek adına etnik kimlikleri bağlamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sığınmacı kadınlar sahip oldukları sosyokültürel değerlere bağlı olarak ayrı ayrı da ele alınmıştır.

4.2.1. İran'dan Göç Eden Kadın Sığınmacılar

Araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerde İranlı kadın sığınmacıların ülkelerini terk etme sebebi olarak birçok farklı durumdan bahsettikleri görülmüştür. Başta dini ve ailevi problemler olmak üzere, İran'ın resmi yetkilileri ile yaşanan siyasi veya dini sorunlar, güvenlikle ilgili (ölüm tehdidi gibi) sıkıntılar, dini sebeplerle eğitime devam edememe, cinsiyete ve toplumsal normlara dayalı ruhsal veya fiziksel baskı, cinsel şiddet, iş ile ilgili problemler nedeni ile ülkelerini terk ettiklerini belirtmişlerdir. İranlı kadınlarla yapılan görüşmeler ayrıntılı olarak incelendiğinde, ülkelerinden göç etme sebebi olarak saydıkları tüm bu problemlerin aslında dini ve ailevi sorunlara bağlı olduğu ve bu sorunlar neticesinde bahsettikleri dışlanma, istenmeme vb. gibi diğer problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle dini ve ailevi konularla ilgili ayrıntılı bir şekilde görüşüldüğünde kişiler şu anda yaşadıkları yerde yaşam koşullarıyla ilgili sıkıntılarının kaynağı olarak Türkiye'ye gelmek durumunda kalmalarının ve burada yaşam koşullarıyla ilgili zorluklar yaşamalarının İran yönetimi ile yaşadıkları problemlerin sebep olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Özellikle gizli veya kaçarak gelmek durumunda kalan sığınmacı kadınlar maaşlarını veya düzenli olarak gelirlerini alamadıklarını belirtmişlerdir. İranlı sığınmacı kadınların bahsettikleri dini problemlerin başında yönetimde suç olduğu belirtilerek söylenen din değıştirme, farklı bir dine mensup olma, yaşadıkları yerde ibadet yerlerinin kapatılması, dini tercihler sebebiyle çevre

baskısı, yine dini tercihleri sebebiyle yönetim veya aileleri tarafından tehdit ve baskıya maruz kalmaktan (takip ve gözaltı gibi) bahsetmişlerdir.

İranlı kadınlar özellikle din değiştirmenin İran'da çok büyük bir suç olduğunu bu nedenle ağır ceza alabileceklerini de belirtmişlerdir. Bu durumun üzerlerinde yarattığı korkuyu sıklıkla dile getirmişlerdir. Özellikle din değiştirmiş olan kişilere yönelik baskıların sonradan din değiştirmemiş, fakat başka bir dine mensup olan kişilere oranla daha fazla olduğunu da belirtmişlerdir. Din değiştiren kadınlar bu durumun İran'da suç olmasından dolayı dini kurumlara (kilise gibi) gizli gizli gittiklerini söylemişlerdir. Din değiştirdiği için Türkiye'ye gelen bazı İranlı kadınlar, din değiştirdiklerinin hükümet tarafından anlaşıldığını, gittikleri dini kurumlara gidenlerin isim listesinin tutulduğunu ve bu listelerin resmi yetkililer tarafından alındığını ifade etmişlerdir. Hatta zaman zaman din adamlarının yönetim tarafından tutuklandığını bu nedenle kendilerinin de tutuklanma veya öldürülme risklerinin olduğunu söyleyerek Türkiye'ye sığındıklarını belirtmişlerdir. Farklı bir dine mensup olan bazı kadınlar da dini farklılıktan dolayı yükseköğrenim haklarının olmadığını, çalışma izinlerinin geri alındığını ve bu sebeplerle çalışmadıklarını, iş yerlerinin kapatıldığını, yönetim kurumlarında hiçbir işlerinin yapılmadığı veya tüm bu sebeplerle kendilerine ayrımcılık yapıldığını düşündükleri için Türkiye'ye geldiklerini ifade eden kadınlar da olmuştur. Bu gibi sebeplerle ülkesini terk etmiş olan bazı İranlı kadınlar geliş sebeplerini işsizlik olarak tanımlamışlardır, fakat iş ve çalışma üzerine konuşulduğunda yönetim ile yaşadıkları dini problemler temelinde oluşan bu durumlardan bahsettikleri görülmüştür.

Örneğin; yaşadığı ülkede dini seçimleri sebebiyle dışlanan İranlı bir sığınmacı kadının Türkiye'de aynı şekilde dışlandığından bahsetmesi kültürel anlamda istenmeyen benzerlikler ya da tekrarlanan durum veya olayların ortaya çıkmasına sebep olabileceğini göstermektedir. Özetle araştırmamızda güçlük yaratan koşullar, bu durumlar kültürel arka planda değerlendirildiğinde yaşam koşullarından rahatsız olma gerek aile ortamı gerek sosyal ortamda rastladıkları güçlüklerin psikolojik sorunlara zemin hazırlayabileceğini düşündürmektedir.

İranlı kadın sığınmacılar ailevi sorunlar olarak ise; istenmeyen evlilik (zorla evlendirilme), aile içi ruhsal ve fiziksel şiddet, cinsel şiddet, aile içi cinsel istismar, evlilik ve boşanmalarla ilgili aile baskısı, boşanma ile ilgili cinsiyetçi kanunlar, uyuşturucu bağımlısı eşler gibi birçoğu eş ve aile kaynaklı sıkıntılardan bahsetmişlerdir. İranlı kadınların çoğu yoğun olarak eşleriyle ve aileleriyle yaşadıkları problemlerin psikolojik durumlarını çok fazla

etkilediğini de dile getirmişlerdir. Bu durumun sürekli olarak endişe ve korku hissetmelerine sebep olduğunu da vurgulayan İranlı kadın sığınmacılar özellikle bahsettikleri bu psikolojik baskıya dayanamadıklarını bu sebeple ülkelerinden ayrıldıklarını söylemişlerdir.

Bir İranlı kadın sığınmacının bahsedilen bu durumlarla ilgili yaşadığı çevre baskısını anlatan şu şekilde bir ifadesi olmuştur; “*Biz Müslümandık sonra Bahai olduk. Bu şekilde din değiştirdince devlet tarafından değil de çevre tarafından rahatsız ediliyorsunuz. Ben işimden ayrılmak durumunda kaldım.*”. Çoğunlukla bu psikolojik baskıya maruz kaldıklarını ifade eden İranlı kadınlar görüşme sırasında “*Artık dayanacak gücüm kalmamıştı.*” şeklinde ifadelerde de bulunmuşlardır.

İranlı kadınların göç sebebi olarak sıklıkla bahsettikleri en önemli durumun ailevi, siyasi ve dini sebeplerle İran’da hayati tehlikelerinin olması olduğu biraz öncede bahsedildiği gibi yapılan görüşmeler sonucunda ortaya konmuştur. Hayati tehlikesi olduğunu dile getiren İranlı kadınlara hayati riskleri sorulduğunda; bir grup kadın daha öncede bahsedildiği gibi yönetim tarafından tutuklanma, öldürülme korkusu yaşadıklarını belirtirken diğerleri ise eşiyile ve/veya ailesiyle yaşadığı boşanma, yeniden evlenmek isteme, çocuğunun velayetini vermek istememe, aile tehditlerinden kurtulmak isteme gibi durumlardan bahsetmiştir. İranlı kadınların hayati risklerinin olması durumunu genellikle güvenlik sebebi olarak açıklamaları da dikkat çeken sonuçlardan biri olmuştur. Bir başka güvenlik sebebi olarak da İran’da taciz ve/veya tecavüz gibi cinsel şiddete uğramış kadınların tecavüze uğradığı kişi veya kişiler tarafından öldürülmekle tehdit edilme, bu kişiler tarafından takip edilme ve tekrar cinsel şiddete maruz bırakılma gibi durumlar yaşamaları olmuştur. Söz konusu travmatik deneyimleri tekrar yaşamamak ve bu duruma bağlı olarak gelişen endişelerinden kurtulmak için ülkelerini terk etmek durumunda kalan kadınlarla da sıklıkla karşılaşmıştır. Yine bu durumu yaşamış İranlı kadınlar tecavüze uğradıkları kişi tarafından olayın ailesine ve/veya eşine söylenmesi, yine aynı sebeple tekrar cinsel ilişki için zorlanması, tecavüz ya da taciz edilen kişilerin isteklerini yerine getirmediği takdirde ölümle tehdit edilmesi gibi durumları da güvenlik problemleri adı altında paylaşmışlardır. Yapılan görüşmelerde İranlı sığınmacı kadınların güvenlik problemi adı altında bahsettikleri durumları toplayacak olursak siyasi, dini, ailevi sorunlar ve cinsel ve/veya cinsiyete dayalı şiddet olarak düşünülebilir.

İranlı sığınmacı kadınların bahsettikleri bu güvenlik problemlerinin ruh sağlıkları açısından çok büyük etkisi olduğu görülmüştür. Kişilerin ölüm, tutuklanma, tecavüze uğrama

gibi travma yaratabilecek tehdit ve olaylar yaşamış olmalarının bu kadınların çok yoğun stres, kaygı ve korku hissetmelerine sebep olduğu yapılan görüşmelerde görülmüştür. Hatta bazı İranlı kadınların bu konuyla ilgili olarak “*Ailem öğrenseydi beni öldürebilirlerdi.*”, “*Tekrar beni bulurlar diye çok korkuyordum.*” gibi ifadelerle belirtmişlerdir. Bu gibi durumlardan bahseden bazı kadınların ruh sağlığı sorulduğunda depresyonda olduğunu ifade eden sığınmacı kadınların olduğu görülmektedir.

İranlı sığınmacı kadınların Türkiye’de yaşam koşulları ile ilgili durumlara bakıldığında çoğunlukla İran’da maddi anlamda iyi koşullara sahip oldukları ve şu anda Türkiye’de sahip oldukları yaşam standartlarının çok üstünde bir yaşamları olduğu ifade edilmiştir. İranlı kadınlar genellikle İran’da evlerinin güzel olduğunu, ulaşım araçlarının olduğunu, maddi veya fiziki şartlarla ilgili konularda pek fazla sıkıntı yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. İran’da sahip oldukları bu koşullara karşın Türkiye’de yaşadıkları yerlerde kiraların ve faturaların çok yüksek rakamlarda olduğu, evlerinin küçük ve eski olduğu, yaşadıkları evlerde doğalgaz ve sıcak su olmaması gibi durumlardan mustarip olduklarını belirtmişlerdir. Ev kiralarının yüksek olmasının bahsettikleri tüm olumsuz fiziksel koşulların içinde en sıkıntı yaratan durum olduğunu dile getirmişlerdir. Özellikle yaşadıkları evlerde ısınma probleminin olmasının ve bu duruma bağlı olarak kış aylarında soğuk havanın ruhsal durumlarını çok fazla etkilediğini de ifade ettikleri görülmüştür. Yapılan görüşmelerden de anlaşıldığı gibi mevsimsel koşulların olumsuz fiziki koşullarla birlikte sığınmacı kadınların ruh sağlığını olumsuz etkilemekte olduğunu sonucuna varılmaktadır.

İranlı sığınmacı kadınlar yaşadıkları bu olumsuz fiziki koşulların bir sebebi olarak da iş bulamamaktan veya bulunan işlerde çok düşük ücretlere karşı çok fazla iş verilmesinden duydukları rahatsızlıktan bahsetmişlerdir. Bazı İranlı sığınmacı kadınlar çalıştıkları iş yerlerinin maaşlarını vermediğini ve çalışma izinleri olmadıkları için bu konuda hiçbir şey yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Çalışma izni alamadıklarını veya alabilecek koşullara sahip olsalar dahi işverenin çalışma izni uygulamalarıyla uğraşmak istemediklerini de ifade ederek bu konuda yaşadıkları zorlukları anlatmaya çalışmışlardır.

İranlı kadınlar iş bulamamalarının başka bir sebebi olarak dil problemlerinden de bahsetmişlerdir. Bazı iş yerlerinin Türkçe bilmedikleri için işe almadıkları da İranlı kadınlar tarafından dile getirilmiştir.

İranlı kadınların özellikle Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlarda dil bilmemenin ciddi sıkıntı olduğunu, bir yere gidip gelirken çok zorlandıklarını, hastanelerde iletişim kuramadıklarını, günlük hayatta birçok alanda kendilerine ifade edemedikleri için bu durumun stres yarattığını ifade ettiği görülmüştür. İranlı sığınmacı kadınların Türkiye'de kalış süresiyle orantılı olarak uzun süre sığınmacı olan kadınların dil problemleriyle ilgili pek fazla bahsetmediği görülmüş, bu nedenle kalış süresiyle ters orantılı olarak dil probleminin azaldığını sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu kişilerin Türkiye'de kalış süreleri arttıkça Türkçeyi anlamaya ve öğrenmeye başlamaları, yine bu süre içinde dil kursuna gidilmesinin de etkili olduğu yapılan görüşmeler sonucunda varılan başka bir sonuç olmuştur.

İranlı sığınmacı kadınların bahsettikleri diğer bir konu ise kültürel farklılıklardır. İranlı kadınlara kültürel farklılıklar sorulduğunda öncelikli olarak fiziksel görünüş (giyim tarzı vs.) ve kadın haklarının üzerinde durdukları görülmüştür. Fiziksel görünüş ile ilgili öncelikli olarak kadınların Türkiye'de başörtüsü olmadan dolaşabilmesi, örtünmek zorunda olmaması, Türkiye'deki kadınların makyaj yapmamaları ve süslenmemeleri gibi durumlardan bahsetmeleri dikkat çekmiştir. İranlı kadınların bahsettikleri kültürel farklılıkların dikkat çeken bir başkası ise; Türkiye'de kadınların İran'a göre daha fazla hakka sahip olduğundan bahsedilmesi olmuştur. Bu düşünce bazı İranlı kadınlar tarafından *"Türkiye'de erkekler ile kadınlar eşit haklara sahip."* şeklinde ifade edildiği görülmüştür. Kadınların sahip oldukları haklardan bahsederken genel olarak erkeklerin kadınlara nazik davranması, kadınların istedikleri saatlerde özgürce dışarı çıkması, rahatça (baskı olmadan) çalışma imkânlarının olması, örtünmemenin erkekler tarafından *"kötü kadın"* olarak tanımlanmaması, kadınların eşlerinden boşanma hakkının olması gibi durumlardan söz etmişlerdir. Bu nedenle İranlı kadınların Türkiye'de kendilerini daha rahat ve özgür hissettikleri sonucunu, bu sonucun yaşadıkları göçün olumlu etkilerinden biri olduğunu ortaya koymuştur.

Ülkeler arası farklılıkların fazla olduğu durumlar çerçevesinde değerlendirecek olursak İranlı kadınların Türkiye'deki fiziki yaşam koşullarının İran'a göre çok zor olduğunu düşündüklerini söyleyebiliriz. İranlı kadınlarla yapılan ayrıntılı görüşmelerde bu yaşam koşullarını; çalışma koşullarının ağır olması (Çalışma saatlerinin uzun olması ve maaşların düşük ücretli olması), ev kiralarının yüksek olması, elektrik, su vs. gibi gider faturalarının fazla olması, her evde doğal gaz olmaması, işsizlik, düzensiz çalışma koşulları şeklinde sıraladıkları görülmüştür.

Kültürel bir farklılık olarak bahsettikleri bir başka konunun ise Türkiye'deki insanların çok fazla meraklı olduklarından bahsettikleri görülmüştür. Özellikle “Evli misin?” “Neden geldiniz?” “Nerede yaşıyorsunuz?” gibi kişisel bilgilerle ilgili çok fazla soru sorulduğunu, bu durumdan rahatsızlık duyduklarını sıkça dile getirmeleri üzerinde durulan başka bir konu olmuştur. Bu durumun yine kültürel arka planda değerlendirildiğinde İran'da sürekli kontrol altında olma, sorgulanma gibi durumların kişiler üzerinde yarattığı psikolojik etkiye bağlı olabileceği sonucu da öngörülmüştür. İranlı kadınların bahsettikleri bir başka konu ise yerli halk tarafından dışlanma olmuştur. Bu konu yerli halkla çok fazla iletişimde olmayan İranlı kadınlar tarafından nadiren dile getirilse de kişilerin ruh sağlığı üzerinde etkisi olduğu yapılan görüşmeler bağlamında ortaya çıkmıştır.

Bir grup İranlı kadın Türk halkı tarafından dışlandıklarını düşünürken bir grup ise kendilerine iyi davranıldığını ve yardımcı olunduğunu dile getirmiştir. Bu durumun kişisel özelliklerin yanı sıra sığınmacı kadınların yaşadıkları bölge ve çevreye bağlı olarak da değişmekte olduğunu düşündürmüştür. Bu nedenle yerli halk tarafından kabul görmenin sığınmacı ve mülteci kadınlar üzerinde önemli bir etkisinin olmasının, bu kadınların ruh sağlığı üzerinde de olumlu yahut olumsuz etkiye sebep olabileceği sonucunu doğurmaktadır. Bu etkiyi kişilerin duyguları üzerinden anlatmak istersek yerli halk tarafından yardım almanın kendilerini güvende hissettirdiğini, dışlanma veya istenmeme gibi tam tersi bir durum söz konusu olduğunda ise güvensiz, tedirgin hissettirdiğini ifade etmeleriyle de açıklayabiliriz. Fakat genel olarak bakıldığında İranlı kadınların güvenlik önlemi alma amacı ile diğer insanlarla pek fazla iletişime girmedikleri sonucuna varılmıştır. Kişilerle görüşüldüğünde yaşadıkları yerdeki İranlılar tarafından tanınma, ailesine ya da eski eşine haber verilme, İran istihbaratına bildirilme gibi düşünceleri sebebiyle pek fazla insanla ilişkiye girmedikleri öğrenilmiştir. Yerli halk ile de iletişim kurmadığını belirten İranlı kadınlar öncelikli olarak dil bilmediklerini, daha sonra da meraklı insanlar olduğunu ve durumlarının bilinmesini ve paylaşmayı istemediklerini belirtmişlerdir. Sosyalleşme ve sosyal paylaşımın insan psikolojisi üzerinde olumlu etkileri olduğu bilinmekle birlikte İranlı kadınların yaşadıkları bu durumun ruh sağlığı açısından olumsuz etkilediği görülmüştür. Sosyalleşme ve paylaşım gibi konuların kadınların ruh sağlığı açısından önemli bir konu olduğu düşünüldüğünde sosyal desteğin arttığı ortamlarda kadınların ruhsal açıdan buldukları duruma daha olumlu yaklaştıkları sonucuna da varılmaktadır. Yapılan görüşmelerde İranlı kadınların paylaşım ile ilgili soru sorulduğunda sıklıkla güven duyup sıkıntılarını açıkça paylaşabildikleri birilerinin olmadığını ifade etmeleri ve bu durumun yarattığı yalnızlık hisleri, ağlamalar gibi yakınmalarda bulunmaları güven problemleriyle ilgili

yaşadıklarının kendilerinin daha yalnızlaştırmalarına sebep olduğu ortaya konmuştur. Özellikle İran’da yaşadıkları travmatik olaylar, tehdit edilme gibi durumların kişilerin üzerlerinde baskı hissetmelerine sebep olması ve Türkiye’de de aynı olaylara maruz kalabileceklerine dair düşüncelerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Klinik psikoloji perspektifinden bakıldığında ise bu durumun bu kadınların üzerindeki etkisi düşünüldüğünde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) yaşayan kişiler olduğu ve olabileceği görülmüştür.

İranlı kadınlarla yapılan görüşmelerde sağlık sorunlarıyla ilgili sorularda ise genel olarak soğuk havanın hem fiziksel rahatsızlık verdiğinden (kas ağrıları, bronşit vs.) hem de ruhsal olarak stres ve sıkıntıya sebep olduğundan sıklıkla bahsedilmesi dikkat çekmiştir. İranlı kadınlar çoğunlukla stres ve soğuk havaya bağlı olduklarını düşündükleri kalp, tansiyon, geçici his kaybı, nefes darlığı, çarpıntı, şişkinlik, moral bozukluğu gibi problemlerden bahsetmişlerdir. Soğuk hava ile birlikte yaşadıkları bu stres yaratan durumların ruh sağlıklarını çok fazla etkilediğini de ifade etmişlerdir. İranlı sığınmacı kadınlar ruh sağlıklarını etkilediğini düşündükleri mevsimsel durumların da önemli bir etken olduğunu ortaya koymakla birlikte bu tip somatik şikâyetlerin klinik psikoloji açısından dikkat çeken bir durum olmuştur.

İranlı kadınların ruhsal olarak etkilendiklerini söyledikleri problemler arasında en fazla göze çarpan bir başka konunun da geleceğe yönelik yaşadıkları belirsizlik olduğu belirlenmiştir. İranlı sığınmacı kadınlar bahsettikleri bu belirsizlikleri “*Ne yapacağız?*”, “*Ne olacağız?*”, “*Burada mı kalacağız yoksa başka bir ülkeye mi gideceğiz?*”, “*Ailem/eşim beni burada bulabilir mi?*”, “*Ya ülkeme geri gönderilirim, orada beni öldürürler*” gibi cümlelerle geleceğe yönelik belirsizliklerle ilgili kaygılarını dile getirmişlerdir. Yaşadıkları bu kaygıların kendilerinde yarattığı duyguları huzursuzluk, suçluluk, güvensizlik, çaresizlik, umutsuzluk, korku, endişe ve boşlukta olma hissi şeklinde anlatmaya çalışmışlardır. Bu kadınlar yaşadıkları bu sıkıntılara bağlı olduğunu düşündükleri uyku problemleri (az ya da fazla uyumak), iştah problemleri (az ya da çok yemek), mide bulantısı, baş ağrısı, kas ağrıları gibi somatik belirtilerden de bahsetmişlerdir. Genel olarak ruh sağlıklarının iyi olmadığını ve kendi ifadeleriyle depresif, hasta gibi hissettiklerini de belirtmişlerdir.

Ruhsal olarak kendilerini iyi hissetmediklerini dile getiren bu kadınlar arasından birkaçının ise yaşadıkları bazı sıkıntılara farklı bakış açısıyla yaklaştıkları görülmüştür. Özellikle eğitilmiş ve yalnız olan bu kadınlar, yabancı bir ülkede hiç bilmediği bir şehirde yaşamının, yaşadıkları zorluklarla tek başına mücadele etmenin özgüvenlerini arttırdığından ve düşüncelerini, inandıkları dini diledikleri gibi ifade edebildiklerine ve inandıkları dinlere ait

olan kutsal yerlere (kilise gibi) gizlenmeden güvende gidebilmenin kendilerini iyi hissettirdiğini dile getirmişlerdir.

İranlı kadınlara ruh sağlıklarının daha iyi olması için neye ihtiyaçları oldukları sorulduğunda bir kısmı Türkiye’de içinde buldukları yaşam koşullarının (iş, ev, eğitim) düzeltilmesinden bahsederken bir kısmı güvende olmak ve güvende olduğunu hissetmek için İran’a daha uzak olan bir ülkeye gitmek istediğini söylemiştir. Bu kadınlardan birkaçı ise sosyalleşmek, çeşitli kurslara gitmek, spora gitmek gibi ihtiyaçları olduklarını ve bu aktivitelerin kendilerine iyi geleceğini ifade etmişlerdir.

İranlı kadınların yaşadıkları bu göçün üzerlerinde yarattıkları etkileri genel olarak değerlendirdiklerinde ise olumsuz gördükleri şeyler kadar göçün birçok olumlu yönünden bahsettikleri de görülmüştür. Daha öncede belirttiğim gibi göç ile ilgili olarak bahsettikleri bu olumsuz durumlar; iş ile ilgili problemler, ev koşulları, eğitime devam edememek veya denklik alamamak, dil problemi, kültürel farklılıklar, yalnız olmak, aile veya sosyal ortamından uzakta olmak, İran’a yakın olmak gibi problemlerdi. Göçün bu olumsuz etkilerine karşın göçün olumlu etkileri olarak; İran’dan uzakta olmak, şiddetten ve aileden uzaklaşmak, İran’a oranla daha güvende hissetmek, kadınlar için İran’daki gibi zorunluluk ve yasakların olmaması, özgürce yaşamak, düşüncelerini rahatça ifade edebilmek, dini özgürlük, hayatta olmak, zorlamaların olmaması gibi söylemler ortaya konmuştur.

İranlı kadınlar ile yapılan görüşmelerden ve yapılan paylaşımlardan anlaşıldığı üzere öncelikli olarak yaşam koşullarının zorluğuna rağmen güvende ve özgürce yaşamının İranlı sığınmacı kadınlar için ön planda olduğu sonucuna varılmıştır. Yaşadıkları ruhsal kaygı ve zorlukların ise genel olarak fiziki ve maddi koşullar, güvenlik, gelecek kaygısı olduğu sonucu değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan bu kişilerin bahsettikleri bu zorlukların yanı sıra göç ile ilgili bahsettikleri olumlu etkileri de gözlemlemiş olmalarının ruh sağlıkları açısından pozitif etkilerin de olduğunu ve yaşadıkları göçün az da olsa olumlu tarafların olduğunu, az da olsa bir kısmının bunların farkında olduğunu göstermektedir.

Klinik psikoloji açısından daha ayrıntılı değerlendirildiğinde, kişilerin göç öncesi yaşadıkları olumsuz deneyimlerin göç sonrası yaşamlarında da devam eden olumsuz deneyimler ve stres ile birlikte başta travma sonrası stres bozukluğu, kaygı ve depresyon

bozuklukları, somatik bozukluklar olmak üzere takıntı zorlantı bozuklukları veya psikotik sonuçlar doğurabileceği sonucuna varılmıştır.

4.2.2. Afganistan'dan Göç Eden Kadın Sığınmacılar

Afganistan'dan gelen sığınmacı kadınlar genellikle göç etmeden önce ülkelerinde yaşadıkları travmatik deneyimleri anlatmışlardır. Aileleri tarafından zorla evlendirilme, kadın oldukları için aşağılanma, söz hakkı verilmemesi gibi olumsuz deneyimlerin ruh sağlığını etkileyen sebepler olduğunu göz önünde bulundurularak yaşanan bu olumsuz deneyimlerin kişilerin şu anda da hayatlarını psikolojik açıdan etkilediğinin görüldüğünü belirtebiliriz. Bu etkilerin izlerini kişilerin yaşadıkları yerlerden ve kendilerine zulüm eden kişilerden uzaklaşmalarına rağmen daha önce yaşadıkları korku ve endişelerinin devam ediyor olması veya azalsa da tam olarak geçmemiş olduğunun belirtilmesi bu durumu daha da iyi açıklamaktadır.

Afganistan'dan gelen sığınmacı kadınlarla yapılan görüşmelerde kişiler ülkelerinden göç etme sebebi olarak iki durumdan bahsetmişlerdir. Bazı kadınlar devlet yönetiminde bulunan kişinin tarla ve mallarına el koyması yine karşı gelmeleri durumunda ölümle tehdit edilmesi gibi bir durumdan bahsederken bazı kadınlar da ailesi tarafından zorla evlendirilme ve yine ailesi veya eşi tarafından şiddet görme sebebiyle geldiğini ifade etmişlerdir. Yapılan bu görüşmelerde gelen kişilerin Afganistan'ın kırsal bölgelerinden (köy gibi) geldikleri ve aynı sorunlardan bahsetmeleri dikkat çekmiştir. Afganlı kadınların bahsettikleri bu durumlardan öncelikli olarak Afgan yönetiminde bulunan kişi ve kişiler tarafından mal varlıklarına el konulması üzerine konuşulmuş ve para kazanabilecekleri başka bir geçim kaynakları olmaması ve yine devlet yönetimindeki bu kişi veya kişilerin ölüm tehditleri sebebiyle Türkiye'ye göç ettikleri sonucuna varılmıştır. Afganistan'dan gelen bu göçmen kadınların çok küçük yaşlarda aileleri tarafından ve ailelerinin uygun gördükleri kişi ile zorla evlendirilmesi de yapılan görüşmelerde çokça üstünde durdukları bir konu olmuştur. Zorla evlendirildiklerini dile getiren bu sığınmacı kadınlar arasından eşleri tarafından fiziksel şiddet gördüklerini ve öldürülmekle tehdit edildiklerini ifade edenler de olmuştur.

Afganlı kadın görüşmeciler göç sonrası yaşam koşulları ile ilgili olarak ev koşullarının kötü olduğunu; evlerin eski olması, camların eski oluşu ve kış aylarında soğuk hava geçirmesi, güneş almaması, yeterli eşyalarının olmaması şeklinde dile getirmişlerdir. Ev koşullarının yanı

sıra iş bulamadıklarını, iş bulsalar bile maaşların düşük olduğunu dile getirmişleridir. Afganlı kadınların bahsettikleri ev ve iş konularının yanı sıra ev kiralarının yüksek olması sebebiyle birkaç aile birlikte yaşamak zorunda kaldıklarını da dile getiren kadınlar olmuştur.

Araştırmaya katılan Afganlı kadınlar ciddi bir sağlık sorunları olmadığını belirterek yaşadıkları zorluklarla bağlantılı olduklarını düşündükleri stres, baş ağrıları, çabuk sinirlenme, tahammülsüzlük gibi somatik yakınmalardan bahsetmişlerdir. Bu kişilerden bazıları maddi sıkıntılarının stres, baş ağrısı gibi sebepler doğurmasının yanı sıra Afganistan'da yaşadıkları şiddetten uzakta olmanın huzur verdiğini, çevrelerindeki insanların iyi olup kendilerine yardımcı olduklarını, çalışabildiklerini Türkiye'ye göç etme sebebi olarak ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan Afgan etnik kökene sahip sığınmacı kadınlar arasından depresyon tedavisi gören kişilerle de karşılaşmıştır.

Afganistan'dan gelen sığınmacı kadınların ruhsal olarak maddi sıkıntılarının ve yaşam koşullarının yarattığı sıkıntılara rağmen Türkiye'de güvende olduklarını, şiddetten uzak olduklarını bu nedenlerle mutlu olduklarını söylemeleri dikkat çekmiştir. Özellikle ruhsal olarak daha iyi olmaları için temiz eşyalar, banyo, sıcak su, küçük bir ev, çocukları için eğitim imkânı ve tüm bunlar için başta işe ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Bu koşulların kendilerini ruhsal olarak toparlayacağını düşündüklerini de ifade etmişlerdir.

Afgan etnik kökenli kadın sığınmacılara genel olarak göçün üzerlerinde yarattığı olumlu olumsuz etkiler sorulduğunda çok büyük bir sıkıntılarının olmadığını, olumsuz olarak iş ve ev problemleri konusundan bahsettikleri görülmüştür. Bazısının ise akrabaları tarafından bulunma endişesi olduğu belirtilmiştir. Bu da daha önce bahsettiğimiz gibi yaşanan olumsuz deneyimlerin üzerlerinde yarattıkları psikolojik etkinin devam ettiğini göstermiştir.

Genel olarak Türkiye'de mutlu olduklarını, insanların bazı yerlerde sıcakkanlı ve yardımsever olduklarını, hastanelerden ücretsiz olarak yararlanabildiklerini ve özgür olduklarını göçün olumlu etkileri olarak değerlendirdikleri de görülmüştür.

Araştırmaya katılan Afganlı sığınmacı kadınların kırsal bölgelerden gelmiş olmalarının ve eğitim almamış olmalarının etkileri de göz önünde bulundurularak göçün üzerlerinde yarattıkları etkileri ağırlıklı olarak maddi ve fiziki koşullar çerçevesinde değerlendirdiklerini söyleyebiliriz. Özellikle görüşme sırasında koşullarının daha iyi olması konusunda bazı

kadınların “*Fark etmez*” şeklinde cevap vermesi dikkat çekmiş ve Afgan etnik kökene sahip sığınmacı kadınların düşüncelerini açıkça ifade etmekten kaçındıklarını veya gerçekten neyin kendilerine iyi geleceğini düşünmemiş olma olasılığını düşündürmüştür.

Afganlı sığınmacı kadınların yaşadıkları problemlere bağlı olarak sıklıkla somatik yakınmaların olduğu, depresyon ve kaygı bozukluklarının yaygın olabileceği sonucuna varılmıştır.

4.2.3. Irak’tan Göç Eden Kadın Sığınmacılar

Iraklı kadınlar ile yapılan görüşmelerde, kadınlar Irak’ta birçok mafya olduğunu, bu mafyalar tarafından tehdit aldıklarını ve daha önce çevrelerinde yaşanan mafya tarafından kaçırılma gibi durumlardan çekindikleri için ülkelerinden ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye’de yaşam koşullarının çok kötü olmadığını, fakat Irak’taki yaşam koşulları düşünüldüğünde kirada olmanın, faturaların olmasının, oradaki evlerine oranla küçük bir evde oturmanın, çocuklarının ayrı odalarının olmamasının, sosyal çevrelerinden ve akrabalarından uzakta olmanın, dil bilmemenin, çocukları için eğitimlerin farklı olmasının yaşamlarını farklılaştırdığından bahsetmişlerdir. Yine kiraların yüksek olmasından yakınan bir Iraklı kadın sığınmacı kayınvalidesiyle birlikte yaşamak zorunda kaldıklarını da belirtmiştir. Diğer etnik kökenlere sahip kadınlardan farklı olarak yaşam koşullarıyla ilgili “zorlanma” kelimesi yerine “farklılık” kelimesini kullanarak ifade etmeleri de dikkat çekmiştir.

Yapılan görüşmelerde çalışmadığını dile getiren bir kadın eşinin sahip olduğu meslektan dolayı iş bulmakta pek fazla zorluk yaşamadığını, fakat mühendislik gibi iyi bir meslek sahibi olsa dahi işçi olarak çalışabildiğini belirtmiştir.

Iraklı kadınlarla yapılan görüşmelerde, görüşme yapılan kadınlar önemli bir sağlık problemlerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Irak’a göre kış aylarının soğuk geçmesi sebebiyle çok sık hastalandıklarını, fakat yaz aylarında yine Irak’a oranla havanın serin olmasından memnun olduklarını da ifade etmişlerdir.

Ruhsal açıdan iş ve ev koşulları, çocuklarının eğitimlerine devam edememeleri, kalabalık yaşamak gibi sıkıntılarının olmasına karşın Türkiye’de huzurlu olduklarını ifade etmeleri Iraklı sığınmacı kadınların güvenlik durumunu sahip oldukları yaşam koşullarından daha önemli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de Irak’ta aldıkları tehditlerden,

eşinin veya ailesinden birini kaybetme korkusu yaşanmamasından dolayı huzurlu ve güvende hissettiklerini söylemeleri de bu durumu kanıtlar bir durum olarak görülmektedir.

Ruh sağlıklarının daha iyi olmasına yönelik beklentilerinin; eşinin Türkiye’de düzenli bir iş sahibi olması, çocuklarının ve kendisinin üniversiteye gidebilme olanaklarının ve güzel bir evlerinin olması olduğunu belirterek bahsettiği bu koşulların kendilerini ruhsal açıdan olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir.

Iraklı kadınlar göçün genel olarak üzerlerinde yarattığı etkilerin hem olumlu hem olumsuz taraflarının olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Yaşam koşullarının farklılaşması, eğitim, dil, düzenli iş, sosyal çevre ve akrabalarından uzakta olmak gibi olumsuz etkileri olduğunu düşündüklerini, fakat Türkiye’de tehdit almadıkları için güvende hissetmelerinin ve rahatça tek başlarına evden çıkabilmenin özgüvenlerinin arttırdığını ifade ederek göçün üzerlerinde oluşturduğu olumlu etkilerini de vurgulamışlardır.

Iraklı kadınların bahsettikleri göçün tüm bu olumlu olumsuz etkileri düşünüldüğünde, göçün güvenlik açısından Iraklı kadın sığınmacıları ruhsal olarak olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

4.2.4. Suriye’den Göç Eden Kadın Sığınmacılar

Suriyeli kadın sığınmacılar İran, Irak, Afganistan gibi diğer ülkelerden gelen kadın sığınmacılardan farklı olarak ülkelerini terk etme ve Türkiye’ye göç etme sebebi olarak; savaş, bombalanmalar, maddi ve manevi kayıplar, insanların şehri terk etmesi, işsizlik, çocukların kaçırılması, erkeklerin kaybolması, “İŞİD” gibi örgütler tarafından yaşadıkları yerlere saldırılması gibi durumları dile getirmişlerdir. Yine savaş sebebiyle toplu bir göç yaşamış olmanın da bu durumu biraz daha farklılaştırdığını belirtebiliriz. Savaş olaylarının yanı sıra nadiren de olsa eşi tarafından şiddet gördüğü için göç eden Suriyeli sığınmacı kadınlarla da karşılaşmıştır. Bu kadınlar yabancı bir yerde yalnız olmanın, hatta çocukları varsa onlara bakmak zorunda olmanın zorluklarından bahsetmişlerdir.

Diğer etnik kökenlerdeki kadın sığınmacılar gibi Suriyeli kadın sığınmacılar yaşam koşulları sorulduğunda genel olarak Türkiye’deki yaşam koşullarının zorluğundan söz etmişlerdir. Özellikle ev kiralarının yüksek olmasına karşın evlerin eski olması, elektrik su gibi

gider faturalarının olması, genel olarak Türkiye’de gıda ve giyim gibi birçok şeyin pahalı olması, iş bulamamak veya az maaşla yorucu işlerde çalıştırılmak gibi başlıca sıkıntılardan bahsettikleri görülmüştür. Türkiye’de karşılaştıkları bu yaşam koşullarına karşın Suriye’de yaşamın çok ucuz olduğunu evde bir kişi çalışsa bile on kişiye bakabilecek durumda olduğunu, özellikle gıda ve giyim gibi ihtiyaçların ucuz olduğunu, fatura ödemediklerini ve genellikle kendilerine ait evlerde oturduklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Suriye’deki yaşam koşulları ile Türkiye’de sahip oldukları koşullar karşılaştırıldığında burada içinde buldukları durumların kendileri için alışılabilir bir durum olmadığı bu sebeple şu anda içinde buldukları yaşam koşullarının ne kadar zorlayıcı olduğunu anlatmaya çalıştıkları görülmüştür. Bahsedilen bu yaşamsal farklılıkların Suriyeli kadın sığınmacıların alışmış oldukları koşulların kaybı ile yaşadıkları maddi manevi sıkıntılarını ortaya koymaktadır. Bu koşullara ek olarak savaş ortamından aniden kaçmak zorunda kaldıklarını belirten birçok Suriyeli sığınmacı kadın, kişisel (kıyafet vs.) eşyalarını bile alamadıklarını ifade etmişlerdir. Ev eşyalarının olmaması gibi kişisel eşyalarının da olmamasının kendilerini zora soktuğundan bahsetmişlerdir. Sıklıkla evlerindeki sıkıntılardan bahseden Suriyeli kadın sığınmacılar, kiraların pahalı olması sebebiyle küçük evlerde bile genellikle kalabalık yaşamak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Özellikle Suriyeli sığınmacılarda ailedeki çocuk sayısının fazla olması durumu göz önünde bulundurulduğunda bu şekilde birkaç ailenin küçük bir evde birlikte yaşamasının ne denli zor olabileceğini düşündürmüştür. Kira, eşya, ev paylaşımı, faturalar, işsizlik ve iş ile ilgili diğer problemlerin Suriyeli sığınmacı kadınların günlük yaşantılarında stres yaratan en temel durumlar olduğunu göstermiştir.

Eğitim konusunda Suriyeli kadınların eğitim düzeylerinin Iraklı ve İranlı kadın sığınmacılara oranla düşük olması hatta birçoğunun hiç okula gitmemiş olması dikkat çekmiştir. Suriyeli sığınmacı kadınlar çocuklarının da eğitim almadıklarını veya çalışmak zorunda olduklarını belirterek çocuklarından bazılarını okula gönderebildiklerini söylemişlerdir. Türkiye’de çocukları eğitim alan Suriyeli kadın sığınmacılar ise çocuklarına Türkçe eğitim verilmesinin çocukları için özellikle dil açısından çok farklı olduğunu, çocuklarının Arapça okuma yazmayı öğrenemeyeceklerini bu nedenle ülkelerine döndüklerinde burada aldıkları eğitimin bir anlamı olmayacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Yine aynı sebeple çocuklarının Türkiye’de aldıkları eğitimin Suriye’de hiçbir işe yaramayacağını, oradan yine sıfırdan başlamak zorunda kalacaklarını düşündükleri için birçoğunun çocuğunu okula göndermek yerine çalıştırmayı tercih ettiği görülmüştür. Suriyeli kadınların çocuklarının çalışması ile ilgili olarak belirttikleri bir başka durumun ise ebeveynleri olarak sağlık

problemlerini belirtmeleri olmuştur. Özellikle kalabalık ailelerde sıklıkla bel fitiği, eklem ve kas ağrıları gibi sebeplerle anne babanın çalışmayıp çocukların çalışmasının kültürel olarak daha uygun görüldüğü düşüncesi olduğu ortaya konmuştur. Yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacı kadınların çocuklarını okula göndermeyip çalıştırmaları, yine bu ebeveynlerin sosyoekonomik ve eğitim seviyelerinin düşük olması gibi durumlar göz önünde bulundurulduğunda bu kişilerin yaşamlarında eğitimi ön planda tutmadıkları sonucuna varılmıştır. Pek çok Suriyeli sığınmacı kadının eğitim almamış olması veya nadiren de olsa en fazla lise eğitimi almış olmasının eğitim konusuna önem verilmediğini düşündürmüştür.

Sağlık sorunları sebepleri ile de çalışamadıklarını belirten Suriyeli kadın sığınmacıların en sık bahsettikleri sağlık problemleri; kalp hastalığı, fıtık, eklem ve kas ağrıları, astım, şeker, tansiyon, verem gibi rahatsızlıklar olmuştur. Ciddi hastalıkların yanı sıra bahsettikleri bu hastalıklardan bazılarının hemen hemen her toplumda görülme sıklığının çok yaygın olduğu hastalıklar olduğu bilinmektedir. Yaygın olarak görülen bu hastalıkları olan kadın sığınmacıların sağlık problemlerini öne sürerek çocuklarını çalıştırmayı kültürlerinin bir parçası gibi göstererek gerekçelendirdikleri, Berry'nin kültürlenme araştırmalarında bahsettiği gibi kişilerin sahip oldukları kültüre bağlı kalmaya çalışıldığı bir durum olarak gösterilebilir. Bu sebeple de yaşadıkları yeni yerde sahip oldukları kültürlerini korumaya yönelik savunma mekanizmaları olarak ortaya koydukları bir durum olarak düşünülmüştür.

Suriyeli kadınların yaşam koşulları ile ilgili bahsettikleri bir başka konu da yaşadıkları çevreye alışma konusu olmuştur. Farklı giyim tarzları, farklı kültürel davranış, duruş gibi sebeplerin yanı sıra toplu bir göç akımı ile gelmiş olmalarının yerli halkın bu göçten rahatsız olduklarını düşünerek çekinmelerine sebep olduğu görülmüştür. Suriyeli kadınlar bu durumu özellikle Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlar insanların tepkilerinden korktuklarını belirterek evden çıkmak istemediklerini, çocuklarını da dışarıya çıkartmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun biraz zaman aldığını daha sonraları çevreye alıştıklarını ve bazı komşularının kendilerine yardımlarda bulunmasının da bahsedilen alışma sürecinde etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli kadın sığınmacıların bahsettikleri bu deneyimlerinin yine Berry'nin ayrışma (separation) kültürlenme modeliyle de açıklanabileceği düşünülmektedir. Bu deneyimlerin sosyal alanda kabul görmemesi yeni bir yere alışma, adapte olma açısından önemli bir etkiye sahip olduğunu da ortaya koymuştur.

Kültürel olarak Suriye kültürünün Türk kültüründen farklı olmasının ortaya çıkardığı bazı durumların da kendilerini zorladığını, yapmaya alışkın oldukları pek çok şeyi yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Görüşme yapılan kişilere bu farklılar sorulduğunda sıklıkla gezmek, alışveriş yapmak gibi aktivitelerin gece yapıldığından, gündüzleri ise genellikle evde olduklarından bahsetmeleri olmuştur. Gece istedikleri gibi çıkabildiklerini, geceleri Suriye'nin hareketli olduğunu, herkesin gezmeye akşamları çıktığını söyleyen bazı Suriyeli kadınlar bu kültürlerini özledikleri belirtmişlerdir. Bu farklılıkların yanı sıra Suriyeli kadınların sıklıkla bahsettikleri bir başka kültürel farklılık ise Türkiye'de kadınların çalışması olmuştur. Suriye'de genel olarak kadınların çalışmadığını, ev işleriyle ilgilendiklerini, hatta birçoğunun okula dahi gönderilmediğini belirterek Türk kadınlarının çalışmasını farklı bulduklarını ifade etmişlerdir. Bazı Suriyeli sığınmacı kadınlar Türkiye'de çalışan kadınları görünce çalışmak istediklerini hatta çalışan bazı Suriyeli kadın sığınmacılar çalıştıkları zaman kendilerini özgür ve özgüvenli hissettiklerinden bahsetmişlerdir. Bu kültürel farklılığın Suriyeli kadın sığınmacıların kişisel gelişim ve kültürlenme süreçlerine olumlu etkisi olduğunu göstermiştir.

Göçün Suriyeli sığınmacı kadınların ruhsal olarak üzerlerinde yarattığı etkiler sorulduğunda ise genel olarak yaşamlarını nerede ve nasıl devam edeceklerine ilişkin belirsizliklerin ruhsal açıdan sıkıntı ve stres yarattığını söylemişlerdir. Bu durumu "*Ne olacağız bilmiyoruz?*", "*Dönecek miyiz?*", "*Burada mı kalacağız? Bilmiyoruz*" sözleriyle de ifade etmişlerdir. Ruhsal açıdan etkilendiklerini söyledikleri bir başka konu ise Suriye ile ilgili izledikleri, duydukları haberler olduğunu belirtmişlerdir. Bu haberlerin genellikle ölüm, yıkım haberleri olduğunu ve Suriye'deki savaşın daha da kötüye gittiklerini düşünerek umutsuzluğa kapıldıklarını ifade eden kadınlar da olmuştur. Suriyeli kadınlar ile yapılan görüşmelerde fark edilmiştir ki görüşme yapılan kadınların birçoğu ülkesini dönmeyi istemekte ve geçici bir süre Türkiye'de yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sürenin belirsiz oluşunun, Türkiye'de kaldıkları süre içinde yaşadıkları maddi sıkıntıların ve diğer olumsuz yaşam koşullarının kendilerini ruhsal olarak en fazla olumsuz yönde etkileyen durumlar olduğunu belirtmişlerdir. Suriyeli kadınlar göçün kendileri dışında çocuklarının da ruhsal açıdan olumsuz etkilendiklerini söylemişlerdir. Çocuklarının yaşamlarının değişmesi, geleceklerinin belirsiz olması, kendi dillerinde eğitim almamaları, fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamama gibi durumlardan etkilendiklerini, çocukları için bunları düşündüklerinde kendilerini de çok üzdüğünü belirttikleri bir konu olarak paylaşmışlardır. Özellikle göç etme sürecinde çocuklarının yaşadıkları korkulardan bahseden sığınmacı kadınlar, çocuklarının yüksek seslere ve uçak seslerine karşı aşırı duyarlı olmasından bahsetmiş ve Türkiye'ye geldikten sonra bile

çocuklarının yüksek sesler duyduklarında saklandıklarını söylemişlerdir. Savaşın çocuklarının üzerinde yarattığı bu travmatik etkilerin de kendilerini üzen bir durum olduğundan bahsetmişlerdir.

Suriyeli kadınlar Türkiye’de yaşadıkları süre içerisinde ruhsal açıdan daha iyi olmaları için beklentileri sorulduğunda sıklıkla bu beklentilerinin maddi yardım almak ve ülkelerine dönebilmek şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Yine ruhsal açıdan daha iyi olmak için nadiren bahsedilen beklentiler ise başka bir ülkeye gitmek isteyen, çocukları için iyi bir gelecekleri olmasını dile getiren, kalabalık yaşadıkları için ayrı evde yaşamının iyi geleceğini söyleyen kadınlar da olmuştur.

Suriyeli kadın sığınmacıların genel olarak göç ile ilgili bahsettikleri olumlu ve olumsuz etkileri sorulduğunda ise çalışma izni, iş ve ev ile ilgili problemler, eğitim farklılıkları, dil problemleri, kültürel farklılıklar gibi bahsettikleri tüm bu zorlu yaşam koşullarını dile getirmişlerdir. Genel olarak bahsettikleri bu yaşam koşullarına ek olarak hastanelerin kötü olduğunu düşündüklerini ve bazı insanların kendilerine kötü davrandıklarını da dile getirerek bunların yaşadıkları göçün olumsuz etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Savaştan uzak ve güvende olmaktan, özgür olmaktan, çocuklarının eğitim imkânı bulmalarından ve iş bulabiliyor olmalarından ise yaşadıkları bu göçün olumlu etkileri olarak bahsetmişlerdir. Suriyeli sığınmacı kadınların sahip oldukları olanaklara göre olumlu ya da olumsuz gördükleri durumlar değişmekle beraber genel olarak finansal ve yaşamsal problemlerin yaşadıkları göçün bu kadınları ruhsal açıdan en çok etkileyen durumlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Suriyeli kadınların göç ile ilgili ruhsal durumlarını genel olarak değerlendirecek olursak biraz önce de bahsedildiği gibi diğer sığınmacı kadınlar gibi yaşam koşullarının ruh sağlıklarını çok güçlü bir şekilde etkilediği görülmüştür. Bu zorlu yaşam koşulları ile birlikte Suriye’deki savaş durumunun devam etmesi, bu duruma bağlı olarak gelecek ile ilgili belirsizliklerin devamı, göç etmemiş olan yakınlarının hayatlarıyla ilgili kaygılarının olması, yaşadıkları maddi manevi kayıplar, zorunlu olarak göç etmek durumunda olmanın ruhsal açıdan yarattığı etki gibi ruh sağlıklarını etkileyen çok fazla durum olduğu da görülmüştür. Suriyeli sığınmacı kadınların görüşme yapılan diğer etnik kökenlerdeki kadın sığınmacılardan özellikle savaş ortamından gelmeleri sebebiyle yaşadıkları travma yaratan olaylar bakımından farklılaştığını söyleyebiliriz. Ev ve iş yerlerinin yıkımı gibi kayıpların yanında özellikle eş, kardeş, çocuk gibi yakınları vefat eden Suriyeli kadın sığınmacıların yaşadıkları bu kayıpların yaşanan diğer kayıpların (kültür,

dil vs.) yanında farklılaşan önemli bir nokta olduğunu söyleyebiliriz. Bahsedilen tüm durumlar klinik psikoloji açısından değerlendirildiğinde ise, travmatik olaylar, kayıplar, belirsiz uzun süreçler vs. düşünüldüğünde TSSB, depresyon ve anksiyete bozuklukları başta olmak üzere daha birçok psikolojik bozuklukların ortaya çıkabileceği riskli bir grup olarak değerlendirilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada Ege Bölgesinde yaşayan sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan sığınmacı kadınların ruhsal durumlarının özellikle klinik psikoloji açısından ele alınması hedeflenmiştir. Araştırma Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği İzmir Ofisinde İran, Irak, Afgan ve Suriye etnik kökenlerine sahip 32 kadın ile görüşülerek yapılmıştır.

Yapılan bu niteliksel araştırmada Türkiye’de Ege bölgesinde yaşayan İran, Irak, Afgan ve Suriye gibi farklı etnik kökenlerdeki sığınmacı kadınlarla rastgele seçilerek görüşülmüş ve göçün ruh sağlıkları üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Bu araştırma sonucunda, sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen durumların başında ekonomik problemler, yaşam koşulları ile ilgili sıkıntılar, güvenlik problemleri, aile veya eş ile yaşanan olumsuz yaşam deneyimleri, kültürel farklılıklar, gelecekle ilgili birtakım belirsizlikler olduğu görülmüştür.

Sığınmacı kadınların öncelikli olarak ekonomik problemlerden, yaşadıkları evlerin kötü koşullarından ve bu koşulların beraberinde getirdiği zorluklarından bahsetmeleri, özellikle bu konularda bahsedilen; evin konumu, ısınma, sıcak su, rutubet vs. gibi olumsuzlukların görüşmeye katılan kadınlar tarafından ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bu sebeple sığınmacı kadınların öncelikli olarak güvenlik, kalacak yer, ısınma, gıda, sıcak su vs. gibi yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli en temel ihtiyaçlarını sağlayamadıkları görülmekle birlikte tüm bu temel ihtiyaçların ruh sağlığını etkileyen en temel durum olduğu sonucu diğer çalışmalarda elde edilen bilgiler doğrultusunda tutarlılık göstermektedir (Pittaway & Bartolomei, 2001).

Sığınmacı kadınlarla ilgili yapılan çalışmalarda, yeni bir dili öğrenmek, işsizlik, ayrımcılığa maruz kalma, kültürel öğrenme, kültürün yitimi ile yüzleşme gibi durumlardan ötürü sorunlar yaşadıkları ve iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilediği başka çalışmalarda da benzer durumlar ortaya konmuştur (Schweitzer, Brough, Vromans, & Asic-Kobe, 2011; Young, 2001). Bu çalışmada da elde edilen bulguların, farklı ülkelere gelen sığınmacı kadınların ifadeleri doğrultusunda zorluklarla karşılaşmaları bakımından benzer sonuçları beraberinde getirdiği görülmektedir.

Kültürel şok ile birlikte, kendi kültürleri ve yeni gelmiş oldukları yerdeki baskın kültürün çatışması sebebiyle kendi özel yaşantılarında da çatışmalar yaşamaları söz konusudur. Evlilikte çatışmalar, aile içi iletişim problemleri, kadınların rol çatışmalarının bu anlamda görülebilecek olumsuz sonuçlara örnek gösterilebilmektedir. Geldikleri ülkenin şartlarına uyum sağlamak amacıyla çalışmak zorunda kalan kadınların aynı zamanda aile içi sorumlulukları yerine getirmek durumunda olmaları sebebiyle çatışma yaşayabilmektedir. Bunun başında gelen ise cinsiyet rolleri üzerine yaşadıkları çatışma olarak nitelendirilmektedir (Jordan ve ark, 2009). Kadınlar hem eşleriyle hem de çocuklarıyla çatışma yaşayabilmekte ve bu durum uyum sağlamaya çalıştıkları kültürün kendilerine getirdiği toplumsal kültür, dil ve normlar neticesinde olduğu düşünülmektedir (Kirmayer ve ark, 2011). Bu doğrultuda, sığınmacı kadınların yaşadıkları zorlukların kültürlenme sonucu ortaya çıktığı çıkarımı başka çalışmalarla da destekleyebileceğimiz bir sonuç olmuştur.

Elde edilen bulgular arasında yer alan ve kadın sığınmacılar tarafından sıklıkla dile getirilen güvenlikle ilgili problemlerin de farklı etnik kökenlere sahip sığınmacı kadınlar arasında ortak olarak bahsedilen ve ruh sağlığını etkilediği düşünülen bir durum olarak belirtilmiştir. Özellikle İranlı kadın sığınmacıların Türkiye’de de kendilerini güvende hissetmedikleri belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili Hynes’ in (2013) yaptığı çalışmada da güvenlik sorununun sığınmacı kadınlar için temel problemler arasında olduğu ve göç ettikleri halde hala riskin kendileri için söz konusu olduğuna ilişkin endişe yaşadıkları belirtilmiştir. Genel olarak güvenlik problemlerinin sığınmacı kadınlar üzerinde etkisine bakıldığında ruh sağlığı açısından tüm sığınmacılarda stres, korku, endişe gibi benzer etki yarattığı ifade edilmektedir (Hynes, 2013).

Bu çalışmada elde edilen ifadeler doğrultusunda, ailesinden veya güvendikleri sosyal çevresinden ayrı kalmış insanların yaşadıkları bu göçten ruhsal olarak daha fazla etkilendikleri sonucuna varılmıştır. Özellikle Suriye, Irak gibi aile yapısı kalabalık kültüre sahip ülkelerden gelen insanların yine benzer sebeplerle göç ile birlikte ailelerinden kopmanın ruhsal açıdan yıkıcı olabileceği daha önce yapılan çalışmalarda da ifade edilen sonuçlar arasında yer almaktadır (Freedman, 2009; Hunt, 2008).

Aile içi şiddet, ruhsal ve fiziksel sağlıkla ilişkili yapılan bir araştırma da bakıcı rolü olan kadınların bakıcı rolü olmayanlara oranla sağlık açısından daha hassas oldukları ve stres

seviyelerinin yüksek olduğu söylenmiş, ayrıca aile içi şiddet deneyimi olan kadınların ruhsal ve fiziksel yaşam kalitelerinin düştüğü ve aile içi şiddet deneyimi olmayanlara oranla stres seviyelerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Ferreira ve ark., 2017). Yapılan araştırmada görüşmeler sırasında katılımcıların sıklıkla “Ailem yüzünden geldim.”, “Eşim tarafından tehdit ediliyordum.” Şeklinde ifadelerin olması aile içi şiddet gören ve özellikle çocuk sahibi olan kadınların ebeveyn olmayan veya aile içi şiddet görmeyen kadınlara göre ruhsal açıdan fazlasıyla etkilenmiş olabileceği sonucunu destekler görünmüştür.

Kültürel farklılıkların yarattığı kültürlenme süreci göçmenler için çok önemli bir unsurdur (Berry, 2008). Yapılan bu çalışmada, Ege bölgesinde yaşayan farklı etnik kökenlerdeki sığınmacı kadınların yaşadıkları yerlerde çevreleriyle olan ilişkilerinin ruh sağlıkları üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymuş ve ortaya konan bu etki üzerinden yola çıkılarak kültürlenmenin sığınmacılar için önemini bir kez daha göstermiştir. Kültürlenmenin yarattığı stres seviyesinin aile bağlılığı, aile uyumu ve sosyal destekle ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada aile bağlılığı, aile uyumu ve sosyal destek arttıkça göçmenlerin kültürlenme stres seviyelerinin azaldığı bu sebeple kültürlenme stres seviyesi yüksek olan kişilere daha fazla yardım edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Munoz ve Grossman, 2011). Yapılan bu araştırma da elde edilen sonuçlar yaptığımız çalışmada aile birlikteliği ve sosyal desteğin kültürlenme sürecinde sığınmacı kadınların ruh sağlığına olan etkisini doğrulamaktadır.

Araştırmamızda kadın sığınmacılarda yaşadıkları ve bahsettikleri tüm olumsuz yaşam deneyimleri ve kültürlenme sürecinin ruhsal hastalıklar yönünden başta TSSB, depresyon ve anksiyete bozuklukları ve diğer ruhsal bozukluklara sebep olduğu ve olabileceği sonuç olarak belirtilmişti. Bu doğrultuda ruh sağlığı açısından yapılan çalışmalara baktığımızda da sığınmacıların ruh sağlığı konusunda en yaygın belirtilerin görüldüğü psikopatolojinin 64.000 sığınmacı üzerinden %30.6 oranında “Travma Sonrası Stres Bozukluğu” olduğu saptanmıştır (Steel ve ark, 2009). TSSB, kişilerin yaşadıkları travmatik deneyim sonucunda gösterdiği fiziksel ve psikolojik tepkilerle işlevselliğin bozulması şeklinde seyretmektedir. TSSB belirtileri arasında “aşırı uyarılmışlık (hypervigilance)” yer almaktadır. Aşırı uyarılmışlık, kişilerin travmatik deneyim sonrasında, yaşadığı travmatik olayı tekrar yaşayacakmış hissi olmasıyla gösterdiği fiziksel ve psikolojik tetikte olma hali olarak tanımlanmaktadır (Köroğlu, 2013).

Sığınmacı kadınların ruh sağlığını ciddi düzeyde etkilediğini görülen başta fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları olmak üzere bahsedilen tüm bu ihtiyaçların Maslow' un ihtiyaç hiyerarşisini akla getirmektedir. Savaş veya can güvenliği ile ilgili sebeplerle ülkelerinden göç eden sığınmacı kadınların öncelikli olarak barınma, ısınma, gıda gibi temel ihtiyaçlarıyla ilgili ve bu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik iş ve maddi imkânlarla ilgili durumları ve güvenlik problemleriyle ilgili sıkıntılarında bahsetmeleri Maslow' un hiyerarşi basamaklarını düşündürmüştür. Zira Maslow da ihtiyaç hiyerarşisinde sırasıyla fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi ihtiyacı, değer ihtiyaçları, kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarından bahsetmektedir (Karnatovskaia, 2015). Dolayısıyla sığınmacı kadınların ruhsal olarak rahatlama veya iyi olma hali için öncelikli olarak temel ihtiyaçlarının karşılanıyor olması gerektiği bu çalışma dahilinde de ortaya konmuştur. Ayrıca sığınmacı kadınların bahsettikleri dini inançlarıyla ilgili özgürce kendilerini ifade etmek istemelerinin değer ihtiyaçlarıyla bağdaştırılabileceği gibi gelecek ile ilgili yapmayı planladıklarının Maslow' un ihtiyaç hiyerarşisinde yer alan kendini gerçekleştirme ihtiyacıyla bağdaştırılabileceği düşünülmektedir. Aynı şekilde, Maslow' un hiyerarşisindeki ait olma ihtiyacının ise sığınmacıların göç ettikleri yeni yaşam yerlerine ait hissetme, kültürel farklılıklara alışma, çevrelerindeki insanlarla iletişimde olma ve bağ kurabilme gibi durumlarla açıklanabilir olduğu düşünülmektedir. Yine bu durum Berry'nin kültürlenme (acculturation) modelinde entegrasyon (uyum) seçeneği ile de uyumaktadır (Berry, 2008).

Türkiye'de Ege Bölgesinde yaşayan sığınmacı kadınlarla yapılan bu çalışmada ekonomik problemlerin yanı sıra bahsedilen güvenlik, yaşam koşulları gibi aile yapısı, dini inançlar, dil sorunu, kültürel değişiklikler, yerel halk ile ilişkiler, geleceğe yönelik düşünceler, kadının statüsü gibi konuların da kadınların ruh sağlığı üzerindeki etkilerinden bahsedilmişti. Bahsedilen bu durumların yanı sıra özellikle ölüm, savaş, taciz, tecavüz vs. gibi travmatik olayların da güvenlik veya gelecek ile ilgili kaygı hissetmelerine sebep olmasına ve bu kaygının olumsuz yaşam koşulları ile birleştiğinde kişilerin hissettikleri stresin artmasına sebep olduğu görülmüştür. Tüm bu durumlarla bağlantılı olarak araştırmaya katılan sığınmacı kadınlarda sıklıkla moral bozukluğu, depresif duygu durumu, kayıplarla yaşanan yas, özellikle geleceğe yönelik kaygı ve endişe gibi ruhsal durumlarla karşılaşmış ve bu ruhsal durumların sığınmacı kadınlarda çok yaygın olduğu sonucuna varılmıştı.

Günlük stresin depresyonla ilişkisinden bahsedilen bir araştırmada tipik karmaşa, algılanan baskı, kültürel karmaşalar, gelişimsel konularla ilgili endişeler ve günlük

aktivitelerden (aile, eş, akrabalar, okul, iş, ekonomik zorluk, bireysel kişilik) genel zorluklar olarak bahsedilmiş, tüm bu durumların ruh sağlığı ile ilgili problemlere sebep olduğu belirtilmiştir (Keleş ve ark, 2015). Yine aynı araştırmada günlük stresle birlikte olumsuz yaşam olaylarının (aileden birinin kaybı, savaş gibi travmatik deneyimler vs.) ruh sağlığı problemlerinin yaşanma riskini arttırdığından söz edilmiştir (Keleş ve ark., 2015). Bu çalışmada da bir önceki araştırmada benzer şekilde bahsedildiği gibi sığınmacı kadınların bahsettikleri yaşamsal durumların ve bu durumlara bağlı yaşadıkları stresin sığınmacı kadınların depresyon ve kaygı bozukları başta olmak üzere diğer psikolojik bozuklukların veya zorlukların görülme riskinin arttırdığını söyleyebiliriz.

Yapılan araştırma sonuçlarında travmatik deneyimlere ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Sığınmacı kadınların sıklıkla aile içi şiddet, taciz, tecavüz gibi travma yaratabilecek olaylara maruz kaldıkları ifadeler doğrultusunda saptanmıştır. Yaşadıkları bu travmatik deneyimlerin kadınların ruh sağlığı üzerinde erkeklerden çekinme, korkma, yalnız dışarı çıkmak istememe vs. gibi kısıtlayıcı durumlar yarattığı görülmüştü. Başka çalışmalarda da bunlar gibi travma yaratabilecek deneyimlerin sığınmacı kadınların günlük yaşamlarını etkilediğini gösterdiği belirtilmiştir (MacIntosh, 2009). Yetişkin kadınlarla TSSB ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada kadınların TSSB gelişme riskinin daha fazla olduğu, çünkü kadınların çok sık cinsel istismar, aile içi fiziksel şiddet gibi kişilerarası travmalar yaşadığı belirtilmiştir (Malatesta., 2008). Özellikle sığınmacı kadınlarda sıklıkla karşılaşılan bu gibi travma yaratan olaylarla karşı karşıya kalınması bu durumun yanı sıra göç etmiş olmanın da üzerlerinde yarattığı etkiyi birlikte düşündüğümüzde kadınların ruh sağlığı üzerinde ciddi düzeyde etkisi olduğu sonucunu desteklemektedir (Pittaway & Bartolomei, 2001).

Sığınmacı kadınların ruh sağlığına ilişkin soruya verdikleri cevaplarda genel olarak fiziksel ağrılar, stres, depresif duygu durum ve hatta depresyon olduğunu söylemişlerdi. Yapılan araştırmada da görüldüğü gibi sığınmacı kadınların travmatik olaylar, politik ve dini problemler, ailevi sorunlar ve tüm diğer problemlerine bağlı yaşadıkları stresli yaşamın bu kadınların ruh sağlığını ciddi düzeyde etkilediğini düşünülebilir (Jenner, 2012). Bahsedildiği üzere, sığınmacı kadınların yaşadıkları bu problemlerin depresyon bozuklukları, TSSB, somatik şikayetler, kaygı bozuklukları başta olmak üzere daha birçok ruhsal bozukluğa sebep olduğu ve olabileceği görülmektedir. Kazour ve arkadaşları (2016), Lübnan'daki Suriyeli mülteciler arasında TSSB ortaya çıkmış bir grupta ilgili yaptıkları araştırma da işkence görme, travmatik olaylar, politik baskı ve zorlamaya maruz kalma gibi durumların stres ve TSSB ile

güçlü bir pozitif ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada da görüldüğü üzere sığınmacı kadınlarda stres ve TSSB gelişme olasılığının çok yüksek olduğunu ve ciddi düzeyde risk altında olduklarını göstermiştir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılan, farklı ülkelerden gelen sığınmacı kadınların eşit sayıda olmaması ve bazı etnik kökene sahip az sayıda sığınmacı kadın ile görüşülebilmesi genellenebilirlik ve güvenilirlik açısından araştırmanın sınırlılıklarından bir tanesi olmuştur. Rastgele seçilen örnekleme demografik bilgilerin farklılığı da araştırma sınırlılıklarından bir başkasıdır. Etnik köken, çocuk sahibi olmak, Türkiye’de kalış süresi, eğitim seviyesi arasındaki farklılıkların daha ayrıntılı olarak ele alınması diğer araştırmalar için önerilebilir.

Çalışmada, sığınmacı kadınların ruh sağlığını etkileyen faktörler ne kadar genellenebilir olsa da bu kadınların yaşadıkları olumsuz olay ve durumlardan etkilenme düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu farklılıklar kişilerin eğitim, ekonomik durumu, düşünce ve kültürel yapılarına göre de değişiklik göstermektedir. Bu farklılıkların araştırmacılar tarafından ele alınması tavsiye edilmektedir.

Yapılan bu görüşmeler neticesinde kültürlenme süreci genel olarak ele alındığında bu sürecin değişik etnik kökenli gruplarda farklılıkların da olması sebebiyle bu sürecin her toplumda ayrı ayrı hatta her bireyin üzerinde yarattığı farklı etkiler araştırılarak daha ayrıntılı çalışılması daha belirgin sonuçlar ortaya koyacaktır.

Bu kültürlenme sürecinde belirli etnik kökenlere sahip kişilerle tüm farklı koşul ve durumlar ele alınarak daha ayrıntılı bir çalışma yapılması bu konu ilgili bir öneri olarak sunulabilir. Bu çalışmada kültürlenme süreci sadece görüşmeye katılan sığınmacı kadınların bahsettikleri koşullar üzerinden değerlendirilmiş, hatta bu kültürlenmenin ruh sağlığına olan etkisi ele alınmıştır. Bu konuyla ilgili yapılacak diğer çalışmalarda kültürlenmenin ruh sağlığı ile ilgili etnik kökenlere göre ayrı ayrı ve daha geniş bir grupta çalışılmasının bu konudaki araştırmalara büyük katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Yine sadece ruh sağlığı ve kültürlenme pek çok etki alanında araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Sığınmacı ve mülteci kadınların içinde buldukları ve araştırmamızda da ortaya konan olumsuz koşulların iyileştirilmesi amacıyla gerek devlet gerek sivil toplum kuruluşları aracılığı

ve iş birliği ile projeler üretilmesine (toplumsal ilişkileri geliştirecek, özgüveni arttıracak sportif faaliyetler gibi hobilerin geliştirilmesi vb.) destek olmayı bir öneri olarak sunabiliriz. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin Türkiye'deki statülerine ilişkin yapılan bir araştırmada da Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma süreleriyle ilgili uzun vadeli planlar yapılması; dil sorununun giderilmesine yönelik eğitim ve meslek edindirme eğitimleri, sosyal yardımların ve aktivitelerin artırılması, tercümanlık hizmeti verilmesi gibi Suriyeli göçmenlerle ilgili Türkiye'de yapılabilecek öneriler olarak bahsedilmiştir (Çiçeksoğüt, 2017). Özellikle ruh sağlığı açısından büyük önem taşıyan sanatsal aktivitelerin ve spor faaliyetlerinin artırılması ve bu alandaki etkinlikler, programlar hazırlanırken kişilerin sosyo-kültürel altyapılarının da göz önünde bulundurulması bir başka öneri olarak sunulabilir.

KAYNAKÇA

- Aksu, H., Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *134 Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3).
- Alsaba, K., Kapilashrami, A. (2016). Understanding women's experience of violence and the political economy of gender in conflict: the case of Syria. *Reproductive Health Matters*, 1.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*.
- Berry, J. W. (2008). Globalisation and acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(4), 328-336.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2016). Ocak 2016 itibariyle UNHCR Türkiye istatistikleri. [http://www.unhcr.org/tr/wpcontent/uploads/sites/14/2017/02/tr\(60\).pdf](http://www.unhcr.org/tr/wpcontent/uploads/sites/14/2017/02/tr(60).pdf).
- Butler, M., Warfa, N., Khatib, Y., Bhui, K. (2015). Migration and common mental disorder: An improvement in mental health over time? *International Review of Psychiatry*, 27(1).
- Chamber, I. (2005). Göç, kültür, kimlik, (Türkmen, İ. Çev) ve Mehmet Beşikçi, Ankara: Ayrıntı Yayınları.51–63.
- Charles, L., Denman, K. (2013). Women's studies Syrian and Palestinian Syrian refugees in Lebanon: the plight of women and children. *Journal of International Women's Studies*, 14(5), 96–111.
- Çiçekşögüt, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Colic-Peisker, V., Tilbury, F. (2003). "Active" and "passive" resettlement: The influence of support services on refugees' own resources on resettlement style. *International Migration*, 41(5), 61-91.
- Collins, C. H., Zimmerman, C., Howard, L. M. (2011). Refugee, asylum seeker, immigrant women and postnatal depression: rates and risk factors. *Archives of Women's Mental Health*, 14, 3-11.
- Dalar, M. (2013). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Mardin Time Dergisi, 2, 46-49.

- Ferreira, P., Loxton, D., Tooth, L. R. (2017). Intimate personal violence and caregiving: influences on physical and mental health in middle-aged women. *Maturitas*, 102, 34-40.
- Freedman, J. (2009). Women's right to asylum: protecting the rights of female asylum seekers in Europe? *Human Rights Review*, 9, 413-443.
- Freedman, J. (2016). Sexual and gender-based violence against refugee women: a hidden aspect of the refugee "crisis". *Reproductive Health Matters*, 24, 18-26.
- Griffiths, M. B. E., (2014). Out of time: The temporal uncertainties of refused asylum seekers and immigration detainees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(12), 1991-2009.
- Güvenç, B. (1996). "Göç olgusu ve Türk toplumu", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Mersin: *Sosyoloji Derneği Yayınları*.
- Heeren, M., Mueller, J., Ehlert, U., Schnyder, U., Copiery, N., Maier, T. (2012). Mental health of asylum seekers: a cross-sectional study of psychiatric disorders. *BMC Psychiatry*, 12(1): 114
- Hynes, T. (2003). The issue of "trust" or "mistrust" in research with refugees: choices, caveats and considerations for researchers, UNHCR Working Paper No. 98, available at: <http://www.unhcr.org/3fcb5cee1.pdf>.
- Jenner, S. A. (2012). An exploration of applied psychologists' experience of working with female refugees or asylum seekers that have experienced sexual violence, School of Psychology, University of East London.
- Judd, F., Armstrong, S., Kulkarni, J. (2009). Gender-sensitive mental health care. *Australasian Psychiatry*, 17(2), 105-111.
- Jorden, S., Matheson, K., Anisman, H. (2009) Supportive and unsupportive social interactions in relation to cultural adaptation and psychological distress among Somali refugees exposed to collective or personal traumas. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 40(5): 853-874.
- Karnatovskaia, L. V., Gajic, O., Bienvenu, O. J., Stevenson, J. E., Needham, D. M. (2015). A holistic approach to the critically ill and Maslow's hierarchy. *Journal of Critical Care*, 30, 210-211.
- Kartal, B., Başçı, E. (2014). Türkiye'ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.

- Kazour, F., Zahreddine, N. R., Maragel, M. G., Almustafa, M. A., Soufia, M., Haddad, R., Richa, S. (2016). Post-traumatic stress disorder in a sample of Syrian refugees in Lebanon. *Comprehensive Psychiatry*, 72, 41-47.
- Keleş, S., Friberg, O., Idsoe, T., Şirin, S., Oppedal, B. (2015). Depression among unaccompanied minor refugees: the relative contribution of general and acculturation-specific daily hassles. *Ethnicity & Health*, 21(3), 300-317.
- Keygnaert, I., Dias, S. F., Degomme, O., Devillé, W., Kennedy, P., Kováts, A., Temmerman, M. (2014). Sexual and gender-based violence in the European asylum and reception sector: a perpetuum mobile? *European Journal of Public Health*, 25(1), 90-96.
- Keygnaert, I., Vettenburg, N., Temmerman, M. (2012). Hidden violence is silent rape: sexual and gender-based violence in refugees, asylum seekers and undocumented migrants in Belgium and the Netherlands. *Culture, Health & Sexuality*, 14(5), 505-520.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in care. *CMAJ: Canadian Medical Association Journal*. 183(12): E959–E967
- Kömürcü, Y., Özsoy, R., Çobanoğlu, A., (2011). Onlar Bizim Hemşehrimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı: Kadın Sığınmacılar: Uluslararası Göçün Sessiz Tanıkları. Editörler Esen, E. Yazıcı, Z., 111- 128 s., Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Köroğlu, E. (2013). *DSM 5 Tanı ölçütleri başvuru elkitabı*. (Ert. Köroğlu, Çev.) Ankara: Boylam Psikiyatri Enstitüsü.
- Krupinski, J., Cochrane, R. (2010). Migration and mental health — A comparative study. *Journal of Intercultural Studies*, 1(1), 49–57.
- Kuo, B. C. H. (2014). Coping, acculturation, and psychological adaptation among migrants: a theoretical and empirical review and synthesis of the literature. *Health Psychology and Behavioral Medicine*, 2(1), 16–33. <http://doi.org/10.1080/21642850.2013.843459>
- Leavey, G., Hollins, K., King, M., Barnes, J., Papadopoulos, C., Grayson, K. (2004). Psychological disorder amongst refugee and migrant schoolchildren in London. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39(3), 191-195.
- MacIntosh, C. (2009). Domestic violence and gender-based persecution: how refugee adjudicators judge women seeking refuge from spousal violence and why reform is needed, in “Refuge”, Vol. 26, No. 2.
- Malatesta, V. J. (2008). Introduction: the need to address older women’s mental health issues. *Journal of Women & Aging*, 19, 1-12.

- Mann, C. M., Fazil, Q. (2006). Mental illness in asylum seekers and refugees. *Primary Care Mental Health, 4*, 57–66.
- Munoz, L., Grossman, S. (2011). Family cohesion and social support: protective faktors for acculturation stress among low-acculturated Mexican migrants. *Journal of Poverty, 15*, 403-426.
- Pittaway, E., Bartolomei, L. (2001). Refugees, race and gender: the multiple discrimination against Refugee Women, in “Refuge”, Vol. 19, No. 6.
- Porter, M., Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Journal of the American Medical Association , 294(5)*, 602-612.
- Rees, S. (2003). Refuge or retrauma? The impact of asylum seeker status on the wellbeing of East Timorese women asylum seekers residing in the Australian community Susan), *Australasian Psychiatry, 11*, 96-101.
- Schweitzer, R., Melville, F., Steel, Z., Lacherez, P. (2006). Trauma, post-migration living difficulties, and social support as predictors of psychological adjustment in resettled Sudanese refugees. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 40(2)*: 179-187.
- Steel, Z., Chey, T., Silove, D., Marnane, C., Bryant, R. A., Van Ommeren, M. (2009). Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: A systematic review and meta-analysis. *JAMA: Journal of the American Medical Association. 302(5)*:537–549.
- Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 21(2)*, 57–67.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü. (2014). *Geçici koruma yönetmeliği*. http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). 2016 Türkiye göç raporu. http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_goc_raporu_.pdf.
- Tuzcu, A., Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri effects of migration on women mental health. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7(1)*, 56-67.

- Topçu, S., Başer, A. (2006). Göç ve sağlık. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3), 37-41.
- Türkleş, S., Yılmaz, M., Özcan, A., Öncü, E., Karataş, B. (2013). Araştırma kadınlarda ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(3), 154-162.
- Uluslararası Göç Hukuku. (2009). *Göç terimleri sözlüğü*.
http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf
- Yıldız, K., Ünlü, Ü., Sezer, M. (2015). Mülteci-sığınmacı cinnetleri ve toplum “ Her insanın huzur içinde, kendi evinde, sevdiği insanların içinde ve vatanında ölme hakkı vardır!”. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014(3), 42-50.
- Ward, C., Styles, I. (2005). Culturing settlement using pre- and post-migration strategies. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 12, 423-430.
- Wyshak, G. (2000). *Health Care for Women International*, 21(Violence, Mental Health, Substance Abuse-Problms for Women Worldwide), 631–639.

EKLER

Ek-1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışma Prof. Dr. Can Tuncer danışmanlığında Hasan Kalyoncu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi Merve İnaç tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı sığınmacı kadınların ruh sağlığı hakkında bilgi toplamaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük temelinde olmaktadır. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışmada kullanılmak üzere size birtakım soruları içeren anket verilecektir. Anket genel olarak kişisel deneyimlerinize ilgili sorular içermektedir. Ancak sorulardan ya da herhangi bir şeyden dolayı kendinizi rahatsız hissederseniz uygulamayı yarıda bırakabilirsiniz. Anket sonunda bu çalışma ile ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Anketi doldururken Türkçe okuma yazma bilmemeniz durumunda araştırmacı ve güvenilir bir tercüman size yardımcı olacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman çalışmayı yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya veriniz.)

Ad-Soyad

Tarih

İmza

Ek-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Elinizdeki bu form Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans kapsamında gerçekleştirilen yüksek lisans tez araştırmasında kullanılmak için hazırlanmıştır. Formda yer alan sorulara vereceğiniz cevaplarla çeşitli konulara ilişkin görüşlerinizi aktararak bu konuların incelenmesine katkıda bulunmuş olacaksınız.

Hiçbir sorunun **doğru** veya **yanlış** cevabı yoktur. **Önemli olan cevabın, içtenlikle ve düşünülerek verilmesidir. Lütfen formdaki soruların tümünü cevaplayınız.**

Araştırma için kimliğinizin belirlenmesi önemli değildir. Bu nedenle anket forma lütfen **isminizi yazmayınız. Cevaplarınız sadece araştırmacı tarafından görülecek**, bireysel değil **toplu olarak** bilimsel amaçla değerlendirilecektir.

İlgi, katılım ve yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Lütfen aşağıdaki kişisel bilgi bölümünü doldurunuz:

Yaşınız	
Uyruğunuz	
Medeni durumunuz	
Çocuğunuz var mı?	
Aile tipiniz? (Çekirdek aile/geniş aile)	
Eğitim Durumunuz	
Birlikte yaşadığınız kişiler	
Türkiye'ye geliş tarihiniz	

Lütfen aşağıdaki sorulara içtenlikle cevap veriniz.

Anket Soruları

5. Ne oldu da ülkenizi terk etmek zorunda kaldınız?

6. Şu anda bulunduğunuz yerde nasıl bir yaşantınız var?

7. Göç etmeden önce yaşadığınız yerde yapabiliş burda yapamadığınız ve alışmakta zorlandığınız neler var?

8. Bulduğunuz yer genel olarak sağlığını nasıl etkiliyor? Anlatılabilir misiniz?

9. İçinde bulunduğunuz ortam ruh sağlığını nasıl etkiliyor?

10. Özellikle ruh sağlığınızın daha iyi olması için imkânınız olsa neler yapardınız?

11. Göçün sizin üzerinizde yarattığını düşündüğünüz olumlu veya olumsuz etkileri nelerdir?

